

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

02
2026

ISSN: 1580-3600; LETNIK 32, ŠTEVILKA 02, AVGUST 2026

RJAVEGA SRAKOPERJA

(*Lanius collurio*) lahko pri nas pričakujemo na prehodu med gozdom in travnikom, saj za preživetje potrebuje predvsem dvojce: travnike, na katerih išče hrano, in grmičevje, v katerem gnezdi.

foto: **Kajetan Kravos**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 32, številka 02, avgust 2026
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia®)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

Izid publikacije finančno podpirata Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Sigrid Rausing Trust.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS – BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
gsm: 041 712 796 (pisarna)

GLAVNI UREDNIK: Domen Stanič
E-POŠTA: domen.stanic@dopps.si

SOUREDNIKA: Majda Dodevska
E-POŠTA: majda.dodevska@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Tilen Basle, Urša Očko, Mitja Denac

LEKTORIRANJE: Maša Mlakar

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBlikovanje: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavnemu uredniku.

POSILANSTVO DOPPS:

Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNICA: dr. Tanja Šumrada

PODPREDSEDNICA: Eva Horvat

UPRAVNI ODBOR: Dejan Bordjan,

Muhamed Delić, Jurij Dogša,

David Kapš, Rok Lobnik, Gaber Mihelič,

Matija Mlakar Medved

NADZORNI ODBOR: prof. dr. Peter Legiša,

Bogdan Lipovšek, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar

DIREKTOR: Tilen Basle

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

6

OBNOVA TRAVNIKOV Z AVTOHTONIM SEMENSKIM MATERIALOM

V tokratnem poljudnem članku pišemo o vrstno bogatih travnikih, ki so pri nas v izjemno slabem stanju, skupaj z njimi pa izginjajo tudi travniške ptice, ki so v 15 letih doživele kar 40-odstotni upad. V okviru več let trajajočega projekta LIFE FOR SEEDS smo si prizadevali za obnovo travnikov ter za ohranitev biotske raznovrstnosti in bivalnega okolja ptic. Katere metode smo uporabili pri svojem delu in kakšni so rezultati naših prizadevanj? Odgovore najdete v prispevku.

foto: **Polona Božič**

12

RJAVI SRAKOPER

Rjavega srakoperja najdemo med gozdom in travnikom, najlažje ga opazimo med sedenjem na vrhu grma ali drevesa sredi travnika. Ptica se ponaša s črno tatinsko masko in nosi vzdevek »mesar«. S čim si je prislužila ta naziv? To boste izvedeli v portretu ptice.

foto: **Domen Stanič**

14

INTERVJU Z BOTANIKOM: DR. NEJC JOGAN

Dr. Nejc Jogan je eden najvidnejših slovenskih botanikov in poznavalcev flore Slovenije. V dobrih treh desetletjih dela na fakulteti je za botaniko navdušil generacije študentov, kmalu pa si lahko izpod njegovih rok obetamo poljudno knjigo o flori Pohorja – rezultat dela več desetletij. V tokratnem intervjuju nam je razkril, kako se po njegovem mnenju razvije dober botanik, ter namignil, kako zanimanje za botaniko spodbuditi tudi pri mlajši generaciji.

foto: **Tina Rojko**

20

OHRANJANJE BIODIVERZITETE EKSTENZIVNIH TRAVIŠČ

V prispevku boste izvedeli, kako upravljati z ekstenzivnimi travniki, da bi čim bolj ohranili biodiverzitetu in tradicionalno kmetijsko krajino.

foto: **Klemen Eler**

KAZALO

- 4 **PTICE NAŠIH KRAJEV** // Nik Milek, Val Milek
- 6 **OBNOVA TRAVNIKOV Z AVTOHTONIM SEMENSKIM MATERIALOM** // Katarina Denac, Blaž Blažič
- 11 **ATLAS SEMEN IN PLODOV TRAVNIŠKIH RASTLIN SLOVENIJE**
// Mateja Grašič, Azra Šabić, Branko Lukač
- 12 **RJAVI SRAKOPER** // Rok Lobnik
- 14 **DR. NEJC JOGAN: »BISTVEN JE RAZISKOVALNI DUH«** // Tina Rojko
- 17 **EKOLOGIJA SEMEN RASTLIN ZMERNIH TRAVNIKOV V EVROPI** // Azra Šabić
- 18 **POLETNA OPAZOVANJA V NARAVI**
- 20 **MED KOŠNJO IN PAŠO: OHRANJANJE BIODIVERZITETE EKSTENZIVNIH TRAVIŠČ** // Klemen Eler
- 23 **PROGRAM DOPPS**
- 24 **ZA NAJMLAJŠE** // Katja Krivec
- 28 **KRTAČNI ŽETVENIKI ZA ZBIRANJE SEMEN** // dr. Branko Lukač, Kmetijski inštitut Slovenije
- 30 **OBNOVA TRAVNIKOV NA SLEMENOV ŠPICI** // Tanja Menegalijska, Aleš Zdešar
- 32 **KJE SO NAŠI KAČARJI?** // Domen Stanič
- 34 **SKOZI OBJEKTIV** // Mateja Grašič
- 36 **NA STIKU GOZDA IN TRAVIŠČ**
// Luka Poljanec
- 38 **FOTOULOV: LIFE FOR SEEDS**
// Luka Poljanec
- 40 **SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA**
- 42 **NOVICE DOPPS**

UVODNIK

Projekt LIFE FOR SEEDS (LIFE20 NAT/SI/000253), ki ga DOPPS izvaja s štirimi partnerji – Kmetijskim inštitutom Slovenije, Javnim zavodom Krajinski park Goričko, Javnim zavodom Triglavski narodni park in Notranjskim parkom –, se s koncem letošnjega leta zaključi. Dobrih pet let je minilo, kot bi trenil. Prihaja čas, da potegnemo črto pod rezultate.

Od načrtovanih 12.000 nabirkov 300 različnih vrst za semensko banko smo imeli sredi julija nabranih 11.943 vzorcev, ki pripadajo 617 vrstam. Semena smo nabirali na 25 območjih Natura 2000 širom Slovenije, ponekod tudi izven njih, in sicer na več kot 540 travnikih s skupno površino prek 780 ha. S semenskim materialom, deli travne ruše in sadikami smo obnovili skoraj 84 ha travnikov, ki pripadajo osmim različnim habitatnim tipom Natura 2000. Med njimi prevladujejo presihajoča jezera (43,4 ha) in suhi travniki s kukavičevkami (17,17 ha), sledijo pa jim travniki z modro stožko (6,76 ha), visoka steblikovja (5 ha), volkovja (4,7 ha) in ostali habitatni tipi. Cilj za obnovo iz projektne prijavnice smo presegli za okoli 10 ha. Semenski material smo pridobili na več načinov: poželi smo ga s krtačnimi stroji, nabrali na roke ali z ročnimi sesalci, odkosili kot zeleni mulč ali pa od kmetov dobili seneni drob iz njihovih skednjev. Iz semena smo vzgojili več kot 4700 sadik, ki so pripadale 63 vrstam, in jih večinoma presadili na travnike v obnovi, nekaj pa tudi na grede v Naravnem rezervatu Ormoške lagune. Seme slednjih bomo nabirali za obnovo travnikov po izteku projekta. S projektnimi partnerji smo zasnovali štiri ukrepe kmetijske politike: za obnovo travnikov, pridelavo zelenega mulča in semenskih mešanic ter za ohranjanje bazičnih nizkih barij. Pripravili smo vsebino ukrepov, sloj za vpis ukrepov, do jeseni pa bodo na voljo tudi izračuni višine izplačila, ki ga bodo ob vpisu lahko prejeli kmetje. Pri tem smo upoštevali tudi mnenja lastnikov in obdelovalcev naravovarstveno pomembnih travnikov, ki smo jih pridobili na 18 fokusnih skupinah. Zunanji izvajalec je za nas opravil tržno analizo, v kateri je na vzorcu 829 gospodinjstev v Sloveniji ocenil pripravljenost potrošnikov za naravi prijazno vrtnarjenje in uporabo avtohtonih semenskih mešanic na lastnem vrtu. Izdali smo *Atlas semen*, strokovno izjemno pomembno in uporabno knjigo, ki bo gotovo olajšala delo prihodnjim generacijam. Sami smo se ob čiščenju semen za obe projektni semenski banki lahko zanašali na zelo pičle pisne in slikovne vire z ozemlja Evrope in smo si takšne publikacije dostikrat želeli. V priročniku za obnovo travnišč, ki bo na voljo tudi pri javni službi kmetijskega svetovanja, smo strnili navodila za renaturacijo in upravljanje vrstno bogatih travnikov. Zanimivosti iz projektnega dogajanja redno objavljamo na spletni strani projekta (<https://lifeforseeds.si/>), zdaj pa vas vabimo k branju tematske številke *Sveta ptic*, ki je tokrat posvečena načinom obnove travnikov, njihovem upravljanju in rezultatom obnove na projektnih površinah.

KATARINA DENAC

Foto: osebni arhiv

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Nik Milek, Val Milek

1

LABOD PEVEC

(*Cygnus cygnus*)

Zelo redke podatke. Konec marca in v začetku aprila 2026 se je na zadrževalniku Medvedce in v njegovi bližini zadrževal en osebki laboda pevca. [Komisija za redkosti – vir podatka: Ž. Tertinek in drugi].

Izvirni foto: Žan Tertinek

2

ŠKOLJKARICA

(*Haematopus ostralegus*)

V marcu in aprilu 2026 so bile školjkarice v Sloveniji opazovane vsaj trikrat: en osebki med 27. 3. in 2. 4. v Škocjanskem zatoku, dva osebka 17. 4. v Škocjanskem zatoku in en osebki 25. 4. v Ormoških lagunah. [Komisija za redkosti – vir podatka: D. Vadnjal, I. Zupan, D. Bosch, N. Resnik, W. Schreilechner].

Izvirni foto: Iztok Zupan

3

DULAR

(*Eudromias morinellus*)

Med marcem in majem 2026 je bil dular opazovan vsaj šestkrat: en osebki 18. 3. pri Domžalah, 11 osebki 21. 3. pri Igu, en osebki med 10. in 11. 4. pri Senožečah, dva osebka 13. 4. pri Domžalah, en osebki 3. 5. na Ratitovcu ter en osebki 10. 5. pri Postojni. [Komisija za redkosti – vir podatka: N., V. Milek, M. Denac, E. Vrezec, L. Pavlin, K. Kravos, U. Koce, M. Četrtnič, S. Klemenc, A. Kotnik in drugi].

Izvirni foto: Enej Vrezec

4

STEPSKA PRIBA

(*Vanellus gregarius*)

Izjemno redke podatke. 24. in 25. marca 2026 je bil na Ptujem jezera in v njegovi okolici opazovan en osebki stepske pribe. [Komisija za redkosti – vir podatka: L. Božič, B. Štumberger, A. Škoberne, Ž. Tertinek, M. Repar, A. Kotnik].

Izvirni foto: Alex Kotnik

5

JEZERSKI MARTINEC

(*Tringa stagnatilis*)

Aprila 2026 je bilo v Sloveniji opazovanih vsaj 10 jezerskih martinov: 2. in 3. 4. dva osebka v Ormoških lagunah, po trije osebki 13. 4. v Sečoveljskih solinah in med 13. in 17. 4. v Ormoških lagunah ter po en osebki 21. 4. 2026 v zadrževalniku Medvedce in 24. ter 25. 4. v Ormoških lagunah. [Komisija za redkosti – vir podatka: L. Božič, Ž. Tertinek, D. Bosch, A. Kotnik, W. Schreilechner].

Izvirni foto: Alex Kotnik

7

RJAVA KOMATNA TEKICA

(*Glareola pratincola*)

Redke podatke. Konec aprila 2026 je bil v Škocjanskem zatoku opazovan en osebki rjave komatne tekice. [Komisija za redkosti – vir podatka: M. Repar, D. Stanič, S. Černich, D. Bosch].

Izvirni foto: Miroslav Repar

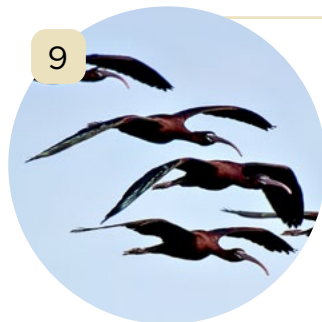
8

ČRNONOGA ČIGRA

(*Gelochelidon nilotica*)

Sedmega maja 2026 sta bila v Škocjanskem zatoku opazovana dva osebka črnonoge čigre. [Komisija za redkosti – vir podatka: M. Repar].

Izvirni foto: Miroslav Repar

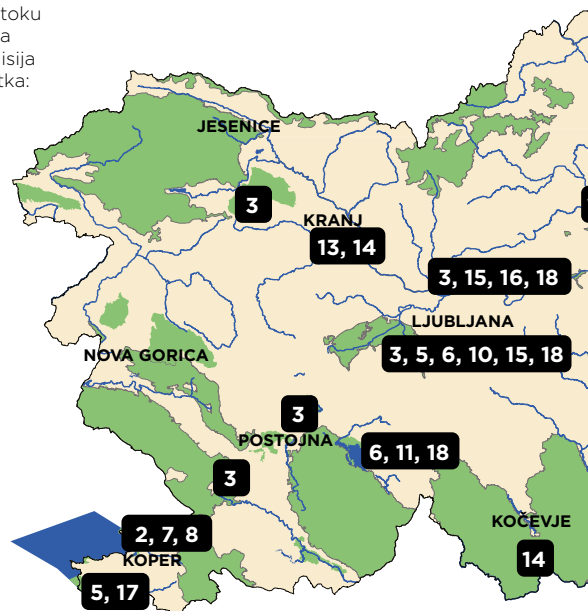
9

PLEVICA

(*Plegadis falcinellus*)

Konec aprila 2026 je bilo na Vrbin pri Krškem opazovanih pet plevic. [Komisija za redkosti – vir podatka: V. Krele].

Izvirni foto: Vlado Krele

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Nik Milek, Mačkovi 67, SI-1230 Domžale,
elektronska pošta: nik.milek03@gmail.com
Val Milek, Mačkovi 67, SI-1230 Domžale,
elektronska pošta: val.milek@gmail.com

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana,
elektronska pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

Podatki so še v obravnavi na Komisiji za redkosti.

10

VELIKI KLINKAČ (*Clanga clanga*)

Dvaindvajsetega marca 2026 je bil na območju Grmeza na Ljubljanskem Barju opazovan en osebek velikega klinkača. [Komisija za redkosti – vir podatka: A. Bibič].

Izvorni foto: Andrej Bibič

11

MALI KLINKAČ (*Clanga pomarina*)

Redek podatek. V prvi polovici maja 2026 je bil na Cerkniškem jezeru večkrat opazovan en osebek malega klinkača. [Komisija za redkosti – vir podatka: R. Kraševac].

Izvorni foto: Rudi Kraševac

12

KRALJEVI OREL (*Aquila heliaca*)

V prvi polovici marca 2026 sta bila na Štajerskem opazovana dva osebk kraljevega orla: en drugoletni osebek 8. 3. v bližini kraja Pleterje, nato pa še en tretjeletni osebek 13. 3. nad zadrževalnikom Medvedce. [Komisija za redkosti – vir podatka: M. Selinšek, S. Stramšak].

Izvorni foto: Maksimiljan Selinšek

13

JUŽNA POSTOVKA (*Falco naumanni*)

V drugi polovici aprila 2026 sta bila v Sloveniji opazovana vsaj dva drugoletna samca južne postovke: eden 15. 4. na letališču Brnik in drugi 29. 4. pri kraju Krajna v Prekmurju. [Komisija za redkosti – vir podatka: N. Kelbič, A. Tiefenbach].

Izvorni foto: Nejc Kelbič

14

RJAVOGLAVI SRAKOPER (*Lanius senator*)

V drugi polovici aprila 2026 sta bila v Sloveniji opazovana vsaj dva osebk rjavoglavega srakopera: ena samica 15. 4. na Sorškem polju in ena samica 30. 4. v bližini Kostela. [Komisija za redkosti – vir podatka: N. Bucalo, B. Bratož in drugi].

Izvorni foto: Bojan Bratož

15

MOČVIRSKA UHARICA (*Asio flammeus*)

Konec marca 2026 so bili v Sloveniji opazovani vsaj trije osebk močvirske uharice: en osebek 24. in 25. 3. pri Domžalah, en osebek 27. 3. pri Grosupljem in en osebek 29. 3. pri zadrževalniku Medvedce. [Komisija za redkosti – vir podatka: V. Milek, R. Mihelič, D. Bordjan].

Izvorni foto: Dejan Bordjan

16

RJASTA KANJA (*Buteo rufinus*)

Redek podatek. Med 13. in 17. 4. 2026 se je v okolici Domžal zadrževal en osebek rjaste kanje. [Komisija za redkosti – vir podatka: V. Milek in drugi].

Izvorni foto: Val Milek

17

VZHODNI SREDOZEMSKI KUPČAR (*Oenanthe melanoleuca*)

Redek podatek. Dvanajstega aprila 2026 je bil v Sečoveljskih solinah opazovan en osebek vzhodnega sredozemskega kupčarja. [Komisija za redkosti – vir podatka: Ž. Petek].

Izvorni foto: Žan Petek

18

RJAVA CIPA (*Anthus campestris*)

Regionalna redkost. Aprila in v prvi polovici maja 2026 je bilo v Sloveniji opazovanih vsaj 6 osebkov rjave cipe: po dva osebk med 10. in 12. 4. v okolici Topovelj ter 20. 4. pri Lavrici na Ljubljanskem Barju in po en osebek 16. 4. na Cerkniškem jezeru ter 7. 5. v okolici Domžal. [Komisija za redkosti – vir podatka: J. Gojznikar, A. Klenovšek, L. Poljanec, M. Denac, N. Milek, N. Jurak].

Izvorni foto: Nik Milek

OBNOVA TRAVNIKOV Z AVTOHTONIM SEMENSKIM MATERIALOM

// Katarina Denac, Blaž Blažič

Predpriprava tal na opuščeni
njivi z vrtačkasto brano
foto: **Tomaž Koltai**

Vrstno bogati travniki v Sloveniji izginjajo, posledično pa so več kot 40-odstotni upad v zadnjih 15 letih doživele tudi travniške ptice, pri čemer je stanje nekaterih alarmantno. Izginjanje habitata travniških vrst gre pripisati predvsem spremembam v načinu kmetovanja. Z delom na projektu LIFE FOR SEEDS smo z različnimi metodami obnovili več kot 80 hektarov travnikov. Tako si prizadevamo za ohranitev biotske raznovrstnosti in bivalnega okolja travniških ptic.

Po podatkih iz zadnjega poročila v skladu z Direktivo o habitatih za obdobje 2018–2024 je večina travniških habitatnih tipov v Sloveniji v slabem stanju. Uredba EU o obnovi narave predvideva, da naj bi do leta 2030 v EU obnovili 20 % kopenskih in najmanj 20 % morskih območij, do leta 2050 pa vse ekosisteme, potrebne obnove. Obnova travnišč je lahko pasivna (prepustitev naravni sukcesiji, zmanjšanje ali opustitev gnojenja, zmanjšanje števila košenj v letu) ali pa aktivna (setev semenskih mešanic ali senenega drobirja, prenos zelenega mulča, vrhnje plasti tal ali delov travne ruše, zasaditev sadik). Številne od teh metod smo preskusili v projektu LIFE FOR SEEDS (LIFE20 NAT/SI/000253) in so predstavljene v tem prispevku.

Predpripravi sledi nanos semenskega materiala, pri čemer lahko uporabimo semenske mešanice, seneni drobir ali zeleni mulč ali pa obnovo izvedemo z deli travne ruše oziroma sadikami.

OBNOVA S SEMENSKIMI MEŠANICAMI

Semenske mešanice so dveh tipov: pridelane (na njivah) ali neposredno požete (na donorskih travnikih). Pridelane mešanice so sestavljene iz točno določenih deležev semen posameznih vrst, ki so bila pridelana na njivah, strojno požeta in očiščena. V Sloveniji tovrstnih mešanic (še) ne pridelujemo. Neposredno požete mešanice lahko pridobimo s krtačnim strojem, kombajnom, ročnim sesalcem ali

Žetev strmih travnikov
z električnim krtačnim strojem
foto: Katarina Denac

OBNOVA TRAVNIKOV...

... se prične s predpripravo tal, s katero na recipientski površini (površini, ki jo obnavljamo) zagotovimo optimalne pogoje za kalitev semen. Način predpriprave je odvisen od izhodiščnega stanja recipientske površine. Če želimo v travnik spremeniti njivo, nanjo nekaj let zapored sejemo poljščine za izčrpavanje tal (npr. žito, sončnice, konopljo, ajdo). Po zadnji žetvi jo preorjemo in zbrnamo. Če obnavljamo obstoječ travnik, ga v letu, ko bomo nanесли semenski material, 2–3-krat pokosimo in pokošeno biomaso vsakič odstranimo. Travnik pred setvijo obdelamo s klinasto ali travniško brano; izven območij okoljsko občutljivega trajnega travinja pa lahko to storimo tudi z diskasto ali roto brano. Če obnavljamo zaraščajočo se površino, lesno vegetacijo posekamo ali zmulčimo ter odstranimo šore in sečne ostanke.

pa jih nabereemo na roke. Dovoljšne količine semen za obnovo velikih površin bomo najlažje dobili s krtačnim strojem ali prilagojenim kombajnom, ki nažanjeta 20–80 kg/ha. Za žetev na strmih ali grbinastih travnikih rabimo manjši električni krtačni stroj, ki ima kovinska kolesa z bodicami. Če rabimo manjšo količino semenskih mešanic ali samo določene vrste, je najprimernejše ročno nabiranje, za nabiranje semen, ki se zlahka ločijo od rastlin, pa ročni sesalnik. Zbran semenski material posušimo v temnem, zračnem prostoru. V tanki plasti (3–5 cm) ga razprostremo na plahte in prvih nekaj dni redno obračamo, da se enakomerno suši. Setev lahko opravimo jeseni v istem letu (konec avgusta–oktober) ali spomladi naslednje leto (marec–april), najbolje pred napovedanim dežjem, ki bo omogočil kalitev. Posejane mešanice je po setvi priporočljivo povaljati, da imajo semena boljši stik s tlemi.

Krtačni stroj, pripet na
motokultivator
foto: Mateja Grašič

Obnovi s požetimi semenskimi mešanicami je enaka tudi obnova s senenim drobirjem, stranskim proizvodom košnje. V skednju se ob rokovanju s senom na tla sipa droben organski material (seneni drobir), ki vsebuje tudi semena. Njihova kalivost je lahko vprašljiva, saj se kmet pri času košnje ne ozira na zrelost semen, ampak na prehransko vrednost krme.

OBNOVA Z ZELENIH MULČEM

Zeleni mulč je sveže pokošen material z zreliimi, a še ne odpadajočimi semeni, ki ga še isti dan s pomočjo nakladalke z noži prepeljemo na recipientsko površino. Tam ga ob raztrosu razrežemo na manjše kose, naneseemo v tankem sloju (3–5 cm)

Raztros zelenega mulča
foto: **Blaž Blažič**

Sušenje semenskega materiala
foto: **Katarina Denac**

Obnova z deli travne ruše
foto: **Tanja Menegalijska**

in nato povaljamo za boljši stik semen s podlago. Priporočeno je, da ga v približno enem tednu od nanosa obrnemo z vrtavkastim obračalnikom. Metoda je primerna za obnovo golih površin, na površinah z obstoječim rastjem pa raje uporabimo semenske mešanice.

OBNOVA Z DELI TRAVNE RUŠE ALI PRENOSOM VRHNJE PLASTI TAL

Z deli obstoječe travne ruše ali prenosom vrhnje plasti tal (do globine nekaj 10 cm) lahko prenesemo obstoječe rastline s koreninami vred, talno semensko banko, talne živali in mikroorganizme, zaradi česar je uspeh tovrstne obnove po navadi precej dober. Pri prenosu vrhnje plasti tal vedno obstaja nevarnost razraščanja ruderalnih rastlin, zato je to metodo smiselno kombinirati z nanosom neke oblike semenskega materiala ali sadik.

Sadice arnike (*Arnica montana*), pripravljene za presaditev

foto: Katarina Denac

Sadika vijoličnega lučnika *Verbascum phoeniceum* na recipientskem travniku na Goričkem slabi dve leti po zasaditvi

foto: Katarina Denac

OBNOVA S SADIKAMI

Zasaditev sadik na recipientske travnike je lahko dopolnilna metoda za redkejšje ali ogrožene vrste. Prednost vzgoje sadik je v dobrem izkoristku semen, ki v nadzorovanih pogojih dajo kvalitativne sadike z visoko stopnjo preživetja. Metoda je časovno zahtevna, saj je treba seme za vzgojo sadik pobrati ročno in ločeno po vrstah, čemur sledita delovno intenzivna vzgoja in presajanje.

DA BO OBNOVA USPEŠNEJŠA

Za večji uspeh obnove je smiselno upoštevati naslednja splošna priporočila:

- za pridobitev zadostne količine semenskega materiala je priporočeno razmerje površin med donorskim in recipientskim travnikom 2:1 (zeleni mulč) oziroma 3:1 (semenske mešanice, seneni drobir),
- priporočeno masno razmerje semen trav in pisano cvetočih rastlin v semenskih mešanicah je 80:20,
- uporabimo semenske mešanice z 10 ali več vrstami,
- za 1 ha recipientskega travnika potrebujemo 20–50 kg očiščenih semen oziroma do 250 kg/ha neočiščenih semenskih mešanic,
- v primeru premajhne količine semenskega materiala lahko setev opravimo v pasovih ali otokih, od koder se bodo vrste ob primernem upravljanju v prihodnjih letih razširile na preostale dele travnika.

Ena izmed površin v obnovi na Dolenjskih blatih na Cerkniškem jezeru. Med varstveno zanimivimi vrstami na njej uspeva tudi sibirski perunika (*Iris sibirica*).

foto: Polona Božič

UPRAVLJANJE PO OBNOVI

Upravljanje travnikov v prvih letih po obnovi mora biti dokaj intenzivno – zlasti tam, kjer so bile nekoč njive. Prvo košnjo je treba opraviti razmeroma zgodaj, ko rastje popolnoma prekrije tla, kar je lahko že v maju. Glede na produktivnost travnika je treba v prvih nekaj letih po obnovi kositi večkrat letno (3–4-krat) in biomaso vsakič odstraniti. Priporočena višina odkosa je 10 cm, s čimer zaščitimo rozete tarčnih vrst zeli. Travnikov v obnovi ne gnojimo, z ekstenzivno pašo na suhih travnikih pa pričnemo šele 1–2 leti po obnovi (nizka obtežba,

narodnem parku ter naravnih rezervatih Ormoške lagune, Iški morost in Škocjanski zatok. Osredotočili smo se na vlažne in suhe travnike, ob tem pa preizkusili vse v tem prispevku opisane metode. Med prednostno varovanimi habitatnimi tipi v evropskem merilu so bili večinoma obnovljeni suhi travniki s pokončnim stoklascem (*Bromopsis erecta*) in kukavičevkami ter presihajočim jezerom. V Julijskih Alpah smo na dveh površinah ponovno vzpostavljali tudi redke in ogrožene travnike na zakisani podlagi, kjer prevladuje trava navadni volk (*Nardus stricta*).

Popis vegetacije na enem izmed recipientskih travnikov v izhodiščnem letu projekta, ko so nam s svojim znanjem na pomoč priskočili kolegi Biološkega inštituta Jovana Hadžija ZRC SAZU.

foto: Polona Božič.

paša po čredinkah, brez dohranjevanja, kratek čas paše na posamezni čredinki, priporočena je pozno-poletna ali jesenska paša). Skrbeti je treba tudi za redno odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst in ruderalnih oziroma plevelnih rastlin. Čez nekaj let lahko preidemo na normalno upravljanje: travišča na presihajočih jezerih in suhe travnike s kukavičevkami kosimo enkrat do dvakrat letno, volkovja pa enkrat letno. Prva košnja na suhih travnikih s kukavičevkami naj bo v drugi polovici junija ali začetku julija, na vlažnih travnikih presihajočih jezer pa v sredini julija ali začetku avgusta. Vrstno bogatih travnikov ne gnojimo, na vlažnih tudi ne pasemo.

REZULTATI OBNOV PROJEKTA LIFE FOR SEEDS

V okviru projekta LIFE FOR SEEDS smo z namenom vzpostavitve vrstno bogatih travnikov obnovili več kot 80 hektarov. Največ površin smo obnovili znotraj Notranjskega regijskega parka in Krajinskega parka Goričko, nekoliko manj pa v Triglavskem

Rezultate obnov smo vrednotili z vsakoletnim spremljanjem razvoja vegetacije. Na 66 recipientskih površinah, kjer je bil popis opravljen dvakrat ali večkrat, je v grobem že možno oceniti učinke projektnih aktivnosti. Primerjava medletnega pojavljanja in pokrovnosti rastlinskih vrst je pokazala, da sta se v primerjavi z izhodiščnim popisom vrstna pestrost in pokrovnost ciljnih rastlinskih vrst povečali na 16 ploskvah za obnovo suhih travnikov s pokončnim stoklascem in kukavičevkami, na eni ploskvi za obnovo travnikov z navadnim volkom ter na 16 ploskvah na območju presihajočih jezer. Obetavnim rezultatom navkljub pa je za zdaj še težko opredeliti najboljši način obnove. Površine z najvišjo zabeleženo pestrostjo in pokrovnostjo ciljnih vrst smo namreč obnavljali na zelo različne načine. Kaže pa se, da je večji uspeh pričakovati tam, kjer so pred raztrosom rastlinskega materiala vsaj deloma že prisotna gola tla. Za zanesljivejše rezultate bo treba počakati še na podatke vegetacijskih popisov iz zadnjega leta projekta, ko bomo lahko razvozlati še kakšno neznanko in podali končno oceno obnove. Se že veselimo!

ATLAS SEMEN IN PLODOV TRAVNIŠKIH RASTLIN SLOVENIJE

//Mateja Grašič, Azra Šabić, Branko Lukač

Eden od pomembnejših doprinosov projekta LIFE FOR SEEDS, uporaben za vse, ki se strokovno ali ljubiteljsko ukvarjajo z ohranjanjem travniških ekosistemov, bo publikacija z naslovom *Atlas semen in plodov travniških rastlin Slovenije*, ki jo bomo v letošnjem letu izdali sodelavci na projektu LIFE FOR SEEDS s Kmetijskega inštituta Slovenije – Azra Šabić, dr. Mateja Grašič in dr. Branko Lukač. V njej bo predstavljenih 200 travniških rastlinskih vrst iz 37 družin predvsem s treh prednostnih habitatnih tipov, obravnavanih v tem projektu: 6210(*) (Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (*Festuco-Brometalia*)), 6230* (Vrstno bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom (*Nardus stricta*) na silikatnih tleh v montanskem pasu (in submontanskem pasu v celinskem delu Evrope)) ter 3180* (presihajoča jezera).

Ob nabiranju semen različnih travniških vrst v okviru tega projekta smo pogrešali publikacijo, ki bi nam hkrati omogočala prepoznavanje travniških rastlin v zrelem stanju ter vpogled v njihove razširjevalne enote – semena in plodove. Rastline se v zrelem stanju zelo razlikujejo od cvetoče oblike, ki jo imamo običajno pred očmi, kadar razmišljamo o rastlinah. Še večja neznanka so lahko semena, ki se nepoznavalcu na prvi pogled zdijo med seboj zelo podobna. Pričujoča publikacija bo prva tovrstna v slovenskem jeziku z zbranimi fotografijami najznačilnejših rastlin travniških habitatov v Sloveniji v cvetočem in zrelem stanju ter njihovih semen oziroma plodov.

Vsaka vrsta bo predstavljena v dveh sklopih. V prvem sklopu bo podan opis rastlinske vrste in nekatere njene splošne značilnosti skupaj s fotografijama rastline v cvetočem stanju in tik pred fiziološko zrelostjo. Drugi sklop pa se bo nanašal na razširjevalne strukture (semena ali plodove) te rastlinske vrste in bo vseboval natančne fotografije semen oziroma plodov tako v naravni velikosti kot tudi pod mikroskopsko povečavo, kjer bodo vidne ključne morfološke značilnosti, ki jih sicer s prostim očesom ne moremo zaznati. Bogato slikovno gradivo razširjevalnih struktur rastlin bo dopolnjeval tudi podroben opis, ki bo zajemal njihove morfološke lastnosti, velikost, obliko ter druge pomembne razločevalne znake. Vse skupaj bo omogočalo zanesljivo določanje vrst tako na terenu kot tudi pri laboratorijski analizi semenskega materiala.

Na začetku knjige bo podana razlaga o semenih in plodovih ter splošen opis koncepta publikacije, na koncu uvodnega dela pa bo sledil še slovar pojmov iz vsebinskega dela publikacije.

Osnutek naslovnice in notranjosti publikacije za eno od predstavljenih rastlinskih vrst

Knjiga bo z bogatim slikovnim gradivom zagotovo nekoliko zapolnila vrzel na področju raziskav semen in plodov travniških rastlinskih vrst v slovenskem prostoru.

RJAVI SRAKOPER

//Rok Lobnik

Pozno spomladi se odpravimo na sprehod po podežlju. Topli sončni žarki obsevajo polja, ki se kakor kamenčki v mozaiku razprostirajo med grmovnimi mejicami. V zraku je vonj po sveže košeni travi. Iz bližnjega grma se zasliši hripavo ščebetanje. Kmalu se iz svojega skrivališča pojavi srednje velika ptica, spleza na sam vrh grma in se ozira naokrog. Čez nekaj časa plane proti tlam in nato hitro zleti nazaj v svoje skrivališče. Tako si je rjavi srakoper za malico privoščil eno mastno kobilico.

Na vrhu grma, sredi travnika nas opazuje svetla pika. Ima bleščeče sivo glavo, rjavordeč hrbet ter dolg, skoraj sračji rep, ki ga občasno pozibava gor in dol. Kaj kmalu nam v oči pade še zmikavtska črna očesna maska ter oster, zašiljen kljun, ki namiguje na nekoliko krvoločnejšo plat te prikupne ptice.

foto: Domen Stanič

INDIKATOR EKSTENZIVNE KMETIJSKE KRAJINE

Rjavi srakoperji (*Lanius collurio*) se pojavljajo po celotnem Paleartiku, zime pa preživljajo v vzhodnem in južnem delu Afrike. Zgodovinsko je ta vrsta zasedala ekotonske habitate na prehodu med gozdom in travnikom, saj za preživetje potrebuje predvsem dvoje: travnike, na katerih išče hrano, in grmičevje, v katerem gnezdi. Njen habitat bi tako v nekaj besedah najbolje opisali kot »ekstenzivno, mozaično in strukturirano kmetijsko krajino«. Tak opis morda zveni pretirano zapleteno, a dovolite, da pojasnim. Krajino, kjer se še vedno kmetuje

na tradicionalen način, z manjšo uporabo pesticidov in umetnih gnojil, imenujemo ekstenzivna. V nasprotju z intenzivno tam najdemo precej večje količine žuželk, ki so glavni plen rjavega srakopera. Pojem mozaična krajina predstavlja območja, kjer se izmenjujejo različni habitati, od njiv do travnikov ter tudi gozdov. Ta navadno gostijo višjo biotsko pestrost živali in rastlin, vključno z žuželkami, ki jih srakoper lovi. Za konec govorimo še o strukturirani krajini. To je območje, na katerem najdemo različne strukture, kot so umetne preže, daljnovodi, predvsem pa osamela drevesa in grmovnice ter mejice. Te rjavi srakoper uporablja tako za prežanje na plen kot tudi za gnezdenje. Gnezdo si namreč zgradi v grmovju ali v mejici, pogosto taki, ki je zaščitena s trni. Zanj je ključnega pomena razmerje med površino travnikov in grmičevja – raziskava iz Italije je pokazala, da je zanj najbolj optimalen habitat, kjer grmičevje pokriva nekje med 15 in 20 % travnikov. Vrsta se v glavnem pojavlja v nižinskih legah (več kot 80 % slovenske populacije gnezdi pod 600 m nadmorske višine), a ga najdemo tudi na visokogorskih pašnikih. Občasno lahko zaseda še gozdne poseke.

MALI MESAR

Rjavi srakoper se v glavnem prehranjuje z velikimi žuželkami, predvsem kobilicami in hrošči, pa tudi s pajki in celo kuščarji. Njegovo latinsko ime, ki je sestavljenka latinske besede *Lanius* in starogrške besede *kollurion*, bi se v direktnem prevodu glasilo »mali mesarski ptič«. Tak sloves se ga je prijel, ker si presežke hrane za kasneje shranjuje tako, da jo nabada na trne, prav tako pa na trn pogosto nabode

Rjavi srakoper se v glavnem prehranjuje z velikimi žuželkami, predvsem kobilicami in hrošči, pa tudi s pajki in celo kuščarji.

foto: Domen Stanič

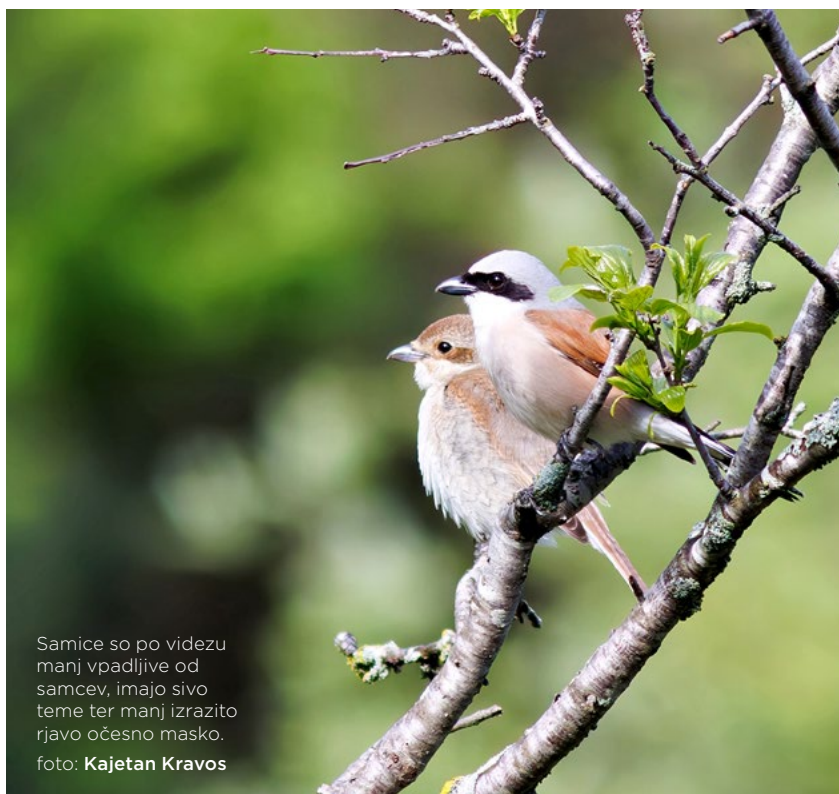

kak večji plen in ga tako lažje razkosa. Srakoper lovi s preže, tako ga najlažje opazimo med sedenjem na vrhu grma ali drevesa sredi travnika. Še posebej rad lovi nad košenimi travniki, saj v nižji vegetaciji mnogo lažje opazi potencialen plen. Če so tla pokrita s previsokim rastlinjem, se srakoper zateče k lovu letečih žuželk v zraku, a je ta energijsko mnogo potratnejši.

NEGOTOVA PRIHODNOST

Intenzifikacija kmetijstva močno ogroža evropsko biodiverziteto in je vodila v strm upad ptic kmetijske krajine. Populacija rjavega srakoperja je v Evropi v zadnjih 10 letih upadla za 11 %, v Sloveniji pa za kar 25 % od leta 2008. Še posebej slabo mu kaže v severni in zahodni Evropi. V Veliki Britaniji je vrsta denimo izumrla že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, na Nizozemskem pa je bila izolirana le še na en sam naravni rezervat. Tam je sicer kasneje zahvaljujoč obširnemu projektom obnove habitatov populacija srakoperjev ponovno narasla. Glavni razlog za upad je po eni strani intenzifikacija kmetijstva, ki je v Sloveniji sorodnega črnočelega srakoperja (*L. minor*) že pripeljala na rob izumrtja. Po drugi strani pa ga ogroža tudi opuščanje kmetijstva, ki vodi v prekomerno zaraščanje travnikov. Prav zato varstvo te ptice ne more biti pasivno, saj je treba njen habitat redno vzdrževati. Eden od načinov za doseganje tega je denimo s pomočjo pašne živine, saj pašnja preprečuje prekomerno zaraščanje, hkrati pa živina privablja žuželke. Če želimo to izjemno ptico ter še mnoge druge ohraniti za prihodnje generacije, se moramo nujno začeti zavedati pomena ekstenzivnih travnikov ter aktivno prispevati k njihovemu ohranjanju.

Njegovo latinsko ime, ki je sestavljanka latinske besede Lanius in starogrške besede kollurion, bi se v direktnem prevodu glasilo »mali mesarski ptič«.

Samice so po videzu manj vpadljive od samcev, imajo sivo teme ter manj izrazito rjavo očesno masko.

foto: Kajetan Kravos

Ekstenzivni travniki z mejicami in grmi so najznačilnejši habitat rjavega srakoperja v Sloveniji.

foto: Domen Stanič

S svojo strokovnostjo in predanostjo je dr. Nejc Jogan pri številnih študentih vzbudil zanimanje za botaniko.
foto: Tina Rojko

DR. NEJC JOGAN: »BISTVEN JE RAZISKOVALNI DUH«

// pogovarjala se je Tina Rojko

Dr. Nejc Jogan je eden najvidnejših slovenskih botanikov in poznavalcev flore Slovenije. Več kot tri desetletja je na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani izobraževal generacije biologov ter pomembno prispeval k raziskovanju slovenske flore, taksonomiji rastlin in varstvu narave. Med drugim je avtor mnogih raziskovalnih del ter soavtor Male flore Slovenije in Gradiva za Atlas flore Slovenije, strokovnih podlag za ohranjanje evropsko pomembnih vrst in habitatov, ki predstavljata pomemben temelj varstva narave v Sloveniji. S svojim širokim znanjem, predanim mentorstvom in navdušenjem je pri številnih študentih vzbudil zanimanje za botaniko.

Kaj vas je v otroštvu navdušilo za odkrivanje sveta botanike oziroma narave? Ali je kakšna oseba v vašem življenju spodbudila to zanimanje?

Če bi upošteval želje staršev, bi postal zdravnik. Že v drugem razredu osnovne šole so me očarali laboratoriji, želel sem postati kemik, nato pa sem preko navideznega zanimanja za biokemijo presedlal na biologijo. Ob koncu osnovne šole sem bil že prepričan, da bom botanik. V to me je verjetno usmerilo tudi tabornišтво – življenje v naravi in prehrana iz divjih rastlin. Od 13. leta naprej se neprekinjeno ukvarjam s prepoznavanjem rastlin.

Prvega mentorja, ki mi je predal veliko znanja, sem dobil šele ob koncu srednje šole na raziskovalnem taboru. To je bil Dušan Naglič, deset let starejši študent biologije, super mentor in pedagog. Jaz sem bil v skupini tisti piflar, ki ga je vse zanimalo in sem vse hotel vedeti, kot goba sem vpil znanje.

Razvili ste se v izjemnega botanika. Menite, da je to odraz trdega dela ali motivacije, ali kombinacija obojega?

Mislim, da ni toliko pomembno trdo delo, kolikor je potrebna vztrajnost. Da prideš do te stopnje, moraš

seveda vložiti nekaj dela, predvsem pa mora biti to delo kontinuirano. Že po dveh izpuščenih sezonah znanje opazno usahne. Če si enkrat motiviran za to, postane obnavljanje znanja spontano. Poleg vztrajnosti moraš imeti še teoretično znanje in razviti neko stopnjo kritičnosti – da znaš informacije preverjati, razumeti ekologijo, biogeografijo in odnose v naravi. Samo poznavanje imen rastlin ni dovolj. Šele širše razumevanje omogoča, da znaš pojave v naravi interpretirati in postavljati nova vprašanja. Prav ta raziskovalni duh je bistven. Brez njega samo kopičenje podatkov nima prave vrednosti.

Kaj vam je bilo pri profesorskem poklicu najbolj všeč?

Najbolj mi je bilo všeč sâmo pedagoško delo. To je tudi tisto, kar mi danes, odkar sem svobodnjak, najbolj manjka. Mislim, da je bilo to v meni že od začetka, skozi desetletja pa sem ta občutek samo še razvijal in negoval. Nekateri študenti ste bili že sami po sebi tako oblikovani, da sem vam lahko le malo pomagal naprej. Prav vi in vaši kolegi, ki ste ostali na področju botanike, ste rezultat mojega dela, na katerega sem najbolj ponosen.

Pri mlajših generacijah opažam, da splošni interes za študij in poglobljeno znanje upadeta. Veliko ljudi danes živi z »zunanjostjo« v obliki telefona. Rastlino fotografirajo, aplikacija predlaga ime in s tem se proces zaključi. Tako se pravo znanje ne razvije.

Po dolgih letih dela v akademskih vodah ste fakulteto zapustili. Kaj je botrovalo temu?

Po 33 letih dela na fakulteti sem ugotovil, da se je delovno okolje precej poslabšalo. Medosebni odnosi so po covidu oslabele, zmanjšalo pa se je tudi zanimanje študentov. Delo s študenti, ki samo čakajo konec predavanja, mi je začelo jemati energijo. Ker sem imel nekaj prihrankov, sem se odločil za samostojno pot.

Samo poznavanje imen rastlin ni dovolj. Šele širše razumevanje omogoča, da znaš pojave v naravi interpretirati in postavljati nova vprašanja. Prav ta raziskovalni duh je bistven. Brez njega samo kopičenje podatkov nima prave vrednosti.

Danes delam stvari, ki me veselijo, ne pa zaradi zaslužka. Trenutno veliko delam v Arboretumu Volčji Potok, kjer popisujem divjerastočo floro. Več kot polovica območja arboretuma je naravnega značaja, območje je zelo raznoliko in zanimivo tudi za živali. V prihodnje želimo bolj poudariti prav ta »divji« del arboretuma ter ga vključiti v izobraževalne programe za šole in vrtce.

Za ime svojega podjetja pa ste izbrali latinsko ime samoperke (*Parnassia*). Zakaj?

Ime svojega podjetja sem izbral po rastlini samoperki, ki me je navdušila že v srednji šoli. Takrat sem jo prvič narisal, določil in herbariziral. Rastlina mi je ostala v posebnem spominu, zato sem po njej poimenoval tudi svoje podjetje.

Desetletja že raziskujete floro Pohorja, v tem času ste zbrali številne podatke in o izsledkih izvedli več predavanj. Bo iz zbranega nastala publikacija za širšo javnost?

Flora Pohorja je nastajala spontano, približno deset let. Dolga leta smo konec avgusta hodili v hiško na Treh kraljih, kjer sem raziskoval okolico. Sčasoma sem območje raziskovanja širil in tako obdelal

Dr. Nejc Jogan ob raziskovanju flore Smrekovca
foto: osebni arhiv

Proces obnove je dolgoročen in nikakor enostaven za razumeti. Razviti se mora travna ruša, ki prst drži na mestu, da travnik dobi sposobnost, da se s semeni obnavlja sam in da se pričnejo pojavljati polparaziti, katerih mehanizmov vzpostavljanja parazitskega odnosa prav tako ne razumemo.

Dr. Nejc Jogan že desetletja raziskuje floro Pohorja.

skoraj celotno Pohorje. Lani sem podatke končno uredil in jih zbral okoli 30.000. Trenutno beležim približno tisoč vrst na območju Pohorja, a izdelek še vedno nastaja, nekaj zanimivosti si še obetam.

Rad bi pripravil predvsem poljudno knjigo z veliko fotografijami in zemljevidi, pomembno se mi zdi, da ljudje vidijo, da na Pohorju raste veliko zanimivega in naravovarstveno vrednega.

Kaj menite o obnovi travnikov in evropskem zakonu o obnovi narave?

Že ob sprejemanju evropske zakonodaje o obnovi narave sem bil nekoliko skeptičen, saj pogosto največ sredstev poberejo izvajalci gradbenih del. Isti gradbeniki, ki so nekoč ravnali struge, bodo zdaj plačani, da jih vračajo v naravno stanje.

Ključno vprašanje pa je, ali naravo sploh znamo obnavljati. Kadar na opuščeno njivo posejemo semena, dobimo zgolj ruderalno združbo. Proces obnove je dolgoročen in nikakor enostaven za razumeti. Razviti se mora travna ruša, ki prst drži na mestu, da travnik dobi sposobnost, da se s semeni obnavlja sam in da se pričnejo pojavljati polparaziti, katerih mehanizmov vzpostavljanja parazitskega odnosa

prav tako ne razumemo. Na stoletja dolgo košenem travniku se pod zemljo nahaja velika količina biomase. Odnosov v rizosferi ne razumemo. Za silo razumemo dogajanje nad zemljo, vendar se travniške rastline pojavijo šele takrat, ko je ravnovesje med komponentami na travniku že vzpostavljeno. Travniške združbe so verjetno že stoletja takšne kot so, a mi nikakor ne vemo, kako so nastale. Zanimiv primer so tudi orhideje, ki se pojavijo kot indikatorji dobrega pustega travnika. Znano je, da npr. pri pikastocvetni kukavici (*Orchis ustulata*) traja približno deset let od semena do prvega cvetenja. Ves ta čas mora biti travnik primerno vzdrževan.

Izziv nam predstavljajo tudi evtroficirane površine, ki ostajajo s hranili bogate še vrsto let po opustitvi intenzivne rabe. Kot primer lahko navedem opuščene planine na območju Komne. Po potresu leta 1976 so zaradi poškodovanega vodnega zbiralnika opustili pašo. Čeprav je minilo že skoraj 50 let, se v vegetaciji še vedno jasno vidi, kje so bile planine – tam še vedno prevladuje nitrofilna vegetacija. Zato je občutek o tem, da bodo rastline v nekaj letih počrpale presežek dušika v tleh, pogosto zavajajoč.

Seveda upam, da bomo sčasoma skupaj zbrali dovolj znanja, pridobili več izkušenj in uspeli nekaj narediti. Za to bo potrebno ogromno potrpežljivosti, vztrajnosti in razumevanja, da bomo lahko tudi biologi počrpali del denarja, namenjenega obnovi narave.

Kaj bi bili po poklicu, če ne bi postali botanik?

Ob koncu srednje šole sem imel občutek, da o rastlinah že skoraj vse vem. Danes seveda vem, da to ni bilo res. Takrat sem razmišljal tudi o drugih študijskih smereh. Med idejami je bila slavistika. Če bi danes ponovno razmišljal o tej odločitvi, bi se morda odločil za pravo. Preko prava bi poskušal prispevati k varovanju narave in njenemu ohranjanju.

Samoperka (*Parnassia palustris*)

foto: Tina Rojko

EKOLOGIJA SEMEN RASTLIN ZMERNIH TRAVNIKOV V EVROPI

// Azra Šabić

Ekstenzivna zmerna travišča so neprecenljiv vir genetskega in semenskega materiala, ki imata velik aplikativni in raziskovalni potencial, vendar o njiju – predvsem o biologiji semen travniških vrst – govorimo izjemno malo.

Današnja vrstna sestava travišč je dediščina tako naravnih procesov kot tudi družbene zgodovine. Različni načini človeškega upravljanja s travniki so združevali vrste z različno taksonomijo, morfologijo in ekologijo. Danes se to med drugim odraža tudi v pestrosti njihovih načinov razširjanja oziroma razširjevalnih enot. Avtorji izvirnega članka so ugotovili, da je splošna ekologija posameznih travniških vrst relativno slabo povezana z ekologijo kalivosti njihovih semen. Ta je namreč pogojena filogenetsko, kar pomeni, da se kalitvene lastnosti ohranjajo znotraj sorodnih rodovnih linij. To najbolj opazamo pri dveh družinah, ki sta ključna kvalitativna in kvantitativna gradnika večine travniških združb: travah (*Poaceae*) in metuljnicah (*Fabaceae*). Za vrste iz družine trav je značilna posebna struktura razširjevalne enote: plevenec, ki ga sestavlja plod (zrno ali golec), obdan s cvetnimi plevami – krovno plevo in predplevo. Plodovi trav so zaprti in kljub temu, da semena nikoli ne padejo iz njih, imajo ključno vlogo pri razmnoževanju. Po drugi strani pa se metuljnice večinsko širijo s semeni, ki padejo iz plodov. Za trave je značilno večje število lahkih in podolgastih razširjevalnih enot, medtem ko pri metuljnicah načeloma najdemo manjše število večjih, težjih in običajno okroglih semen. Poleg teh dveh dominantnih družin k biotski pestrosti travišč na vseh ravneh, vključno s pestrostjo razširjevalnih enot, prispeva tudi veliko drugih vrst. Tako se rastlinske vrste iz družin klinčnic (*Caryophyllaceae*), trpotčevk (*Plantaginaceae*) in črnobinovk (*Scrophulariaceae*) širijo samo s semeni, ki so lahko različnih oblik in velikosti. Med zaprtimi razširjevalnimi enotami travniških rastlin je najpogostejši in najbolj raznolik orešek. Pri nebinovkah (*Asteraceae*) in radičevkah (*Cichoriaceae*) je ta v obliki rožke (ahene), pogosto s preobraženo čaško (kodeljico – *pappus*), sestavljeno iz laskov, zobcev ali lusk. Pri grabljišču (*Knautia* sp., družina *Dipsacaceae*) je orešek dlakav in ima elajosom (mesnato strukturo, ki se drži semena in je pogosto bogata z maščobami), pri kobulnicah (*Apiaceae*) je vedno razdeljen na dva plodiča – merikarpa, pri ustnaticah (*Lamiaceae*) na štiri plodiče, pri zlatih (*Ranunculus* spp., *Ranunculaceae*) ima kratek kljunec, medtem ko je pri šaših (*Carex* spp., *Cyperaceae*) ovit v poseben ovoj – mošnjiček (*perygium*), ki pomaga pri širjenju z vodo.

Na kalivost semen večine travniških vrst najbolj vplivajo ekološki dejavniki, kot so pH, zimske temperature ter količina poletnih padavin. Pri večini travniških rastlin je kalivost optimalna pri 20 °C in z dvigom temperature počasi upada. Semena večine travniških rastlin imajo pogosto fiziološko dormanco – notranji dejavniki onemogočajo kalitev dokler niso vzpostavljeni ustrezni zunanji pogoji. Fiziološko dormanco prekine daljša izpostavitve semen nizkim temperaturam (hladna stratifikacija), vendar so semena trav uspešno kaliva tudi brez stratifikacije. Trave so nekoliko manj občutljive na sezonske spremembe ter svojo kalivost prilagajajo mikroekološkim razlikam v intenziteti svetlobe in temperature. Ta mehanizem bi bil lahko rezultat prilagoditve na režim rednih letnih košenj, saj večja količina svetlobe in višje temperature kažejo na odprto (pokošeno) rastišče, ki je ustrezno za razvoj kalic. Pri metuljnicah takih prilagoditev ni, saj imajo zaradi trde semenske lupine njihova semena načeloma fizično dormanco, ki jo prekine šele skarifikacija, torej fizična poškodba semenske lupine.

Dolgotrajne človeške dejavnosti, ki so oblikovale travnike in vplivale na biologijo travniških vrst, so morda tudi zmanjšale potencial samoobnavljanja travišč in med drugim pripomogle k izgubi globoke dormance pri večini travniških vrst. Zato je razumevanje biologije semen travniških rastlin izjemnega pomena pri upravljanju in ohranjanju ter zlasti pri obnavljanju biotske pestrosti naših travnikov, ki pogosto temelji na vnosu ustreznega semenskega materiala.

Razumevanje biologije semen travniških rastlin je izjemnega pomena pri upravljanju in ohranjanju ter zlasti pri obnavljanju biotske pestrosti naših travnikov.

foto: Azra Šabić

Vir:

Fernández-Pascual E., Vaz M., Morais B., Reiné R., Ascaso J., Afif Khouri E., Carta A. 2021. Seed ecology of European mesic meadows. *Annals of Botany*, 129(2): 121–134

Življenje travnikov

Poletje je čas, ko se odpravimo v naravo, najbližji so nam navadno kar travniki v bližini doma. Posebno pozornost posvetite travnikom, ki trenutno še niso pokošeni, saj so ti zelo verjetno izjemnega naravovarstvenega pomena. Takšni travniki se lahko nahajajo na vlažni ali suhi podlagi, na njih pa najdemo pestro paleto vrst. Ravno v tem času zacvetijo botanične posebnosti, na njih pa se zadržujejo tudi različne talne gnezdilke. Ko se boste potepali po teh travnikih, dajte oči na pečlje in uživajte v pestrosti narave.

PANONSKI SVIŠČ (*Gentiana pannonica*)

Modrina nam je pri cvetovih sviščev nekako samo-umevna, pa ni vedno tako. Eden od posebnosti je panonski svišč, ta, že dobrih 100 let zavarovana vrsta naše flore. Z rumenim sviščem sta posebnosti tudi v tem, da njuna toga, pokončna cvetna stebela dosežejo višino do pol metra in več. Še tretja posebnost pa je njegovo ime, ki mu ga je dal G. A. Scopoli, ko ga je odkril na Poreznu. Panonske nižine ne poseljuje, še najbolj se ji približa na Pohorju. Vsaj trojni posebnosti torej. Na vsaj delno zakisanih gorskih travnikih nas njegova stebela z nasprotno nameščenimi sedečimi listi in škrlatnimi cvetovi razveseljujejo od julija do avgusta. Ovršna socvetja sestavlja 5 do 8 cvetov, izza nižjih listov pa izraščajo posamezni cvetovi. Venčni listi so, kot je za svišče značilno, zrasli, zunaj škrlatni, znotraj pa svetlejši in posuti s temnimi pikami, ki usmerjajo žuželke k nagradi na dnu cveta. Zvonasta čaša ima nazaj zavahane zobce. Rastline so trajnice, njihova močna korenika vsebuje zdravilne učinkovine.

Še zanimivost: leta 1957 je dr. E. Mayer na Komni odkril križanca med rumeno cvetnim bratinskim in škrlatnim panonskim sviščem ter ga imenoval komenski svišč (*Gentiana x laengstii* subsp. *komensis*). Od takrat v naravi ni bil več najden. Leta 2008 in potem še 2020 je zacvetel v Alpskem botaničnem vrtu Julijana v Trenti. Slednji prav letos slavi 200 letnico obstoja. Ali jo bo s cvetenjem počastil tudi komenski svišč?

Besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

SRHKI KLINČEK (*Dianthus armeria*) in DELTASTI KLINČEK (*D. deltoides*)

Klinček je – nageljček. Takoj ga prepoznamo: nežna, razvejana rastlina, le redko nam sega do kolen. Ozko črtalasti nasprotni listi s kratko skupno nožnico izraščajo iz zelenega stebela, rahlo socvetje s cvetovi, pri katerih iz dlakave čašne cevi izraščajo po pet značilnih, škrlatnih ali rožnatih venčnih listov. Plod je glavica, ki se odpira s petimi zobci. Kljub temu se najdemo v zadregi. Ali je srhki? Morda deltasti? Poglejmo podrobneje.

Srhki klinček: steblo je zeleno, enostavno, nekoliko razraslo le v zgornjem delu, štrleče togodlakavo. Listi kratkodlakavi. Glavičasta ovršna socvetja, cvetovi so drobni, 8 do 15 mm široki. Venčni listi rožnati, z belimi pikami na ploščici, ki je rombasta in po robu nazobčana, ozka žebica je do 1,5 cm dolga. Ovršni listi (čašne luske) so zelnati oz. zeleni, dlakavi, šilasti.

Deltasti klinček: steblo je sinje zeleno, tanko, v spodnjem delu bolj, v zgornjem manj razraslo, okroglo ali topo robato. Listi so goli ali izrazito kratkodlakavi. Do 2 cm široki cvetovi so združeni v rahlih pakobulastih socvetjih. Temno škrlatni do rožnati cvetovi z belimi pikami na ploščici, ki je skoraj rombasta ali jajčasta, na zunanjem robu fino nazobčana, žebica do 2 cm dolga. Zadrega ni več, nam je pa tale božji cvet, *ανθος διός* (*anthos diós* – cvet dveh), kot je menda že Teofrast skoval ime za klinčke, dal malo dela.

Besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

VELIKI STRNAD (*Emberiza calandra*)

Veliki strnad je največji med slovenskimi strnadi – čokata in močna ptica z značilno krepkim kljunom, ki zaradi svoje postave deluje skoraj brez vrata. Njegovo sivorjavo, drobno progasto perje je precej manj vpadljivo kot pri drugih strnadih, svetlejša sta le trebuh in podrepni del. Posebnost vrste pa je tudi to, da sta samec in samica po videzu skoraj povsem enaka. Prepoznamo ga tudi po značilni pesmi iz vedno hitrejših zaporedij »tik-tik-tik ... crrrii-iiit«, ki jo poje z izpostavljenih pevskih mest, kot so grmi, električni pastirji ali nižja drevesa v odprti ekstenzivni kmetijski krajini. Med petjem glavo značilno nagne nazaj. Najlažje ga bomo opazovali na suhih kraških travnikih in pašnikih jugozahodne Slovenije, kjer gnezdi v največjih gostotah, redkeje pa tudi v Beli krajini, na Krški ravni, Ljubljanskem barju in še kje.

Besedilo: **Monika Podgorelec**, foto: **Domen Stanič**

PROSNIK (*Saxicola rubicola*)

Na sprehodu med travniki in njivami v odprti kulturni krajini pogosto najprej zaslišimo njegovo značilno kratko in visoko žvrgoleče petje. Če se takrat z daljnogledom razgledamo po izpostavljenih mestih, kot so bilke in steblike, pogosto ob cestah in drenažnih jarkih, bomo na eni izmed njih zagotovo našli prosnika. Nema lokrat za hrano – žuželkami – opreza tudi z vrha grma. Prosnik je majhna in na daleč prepoznavna ptica, posebej samci, ki imajo značilno črno glavo, bel ovratnik in oranžno-rdeče prsi. Samica je rjavkastih odtenkov in manj barvita, zato je dosti manj opazna. Je selivka, zato jo pri nas najlažje opazujemo med aprilom in oktobrom. V Sloveniji je pogost in splošno razširjen, predvsem na nižjih nadmorskih višinah.

Besedilo: **Monika Podgorelec**, foto: **Matevž Škalič**

PREPELICA (*Coturnix coturnix*)

Prepelica je najmanjša evropska kura in ena najskrivnostnejših ptic naše kulturne krajine. Čeprav jo bomo redko videli, njeno prisotnost pogosto izdaja značilno oglašanje samcev »pet-pedi«, ki odmeva po travnikih in poljih. Zaradi rjavkasto progastega perja se med travo odlično skriva. Živi predvsem v odprti mozaični kmetijski krajini, kjer se prepletajo žitne njive in travniki. Tam se hrani s semeni in žuželkami. Včasih jo opazimo tudi na njivah z deteljo inkarnatko (delom kolobarja). Izogiba se sejanim travnikom z ljuljko, njivam z oljno ogrščico, koruzo, prosom, sončnicami in sojo, mejicam ter z drevjem in grmovjem poraščenim površinam. V Sloveniji je še vedno razširjena poletna gnezdilka, vendar njeno število zaradi izginjanja ekstenzivnih travnikov upada. Prezimuje južno od Sahare, zato jo pri nas lahko opazujemo od maja do avgusta. Ponekod prepelice gojijo. Običajno gre za japonske prepelice (*C. japonica*), ki se lahko križajo s prepelico v naravi, če tja pobegnejo.

Besedilo: **Monika Podgorelec**, foto: **Dejan Bordjan**

ZDRAVILNA STRAŠNICA (*Sanguisorba officinalis*)

Malokdo bi pomislil, da sodi med rožnice, ko v poletnih mesecih opazuje čokoladno rjava, podolgovata socvetja na dolgih, šibasto razraslih steblih, ki štrlijo nad travno-cvetni pokrov mokrotnih travnikov. In vendar je tako. Njeni drobni cvetovi s samo štirimi prašniki so prav nenavadne barve in se družijo v glavičastih ovršnih socvetjih. Listne rozete sestavljajo dolgopeceljati enkrat pernato sestavljeni listi z značilnim ostro nazobčanim robom. Značilna je za zelo ogrožene mokrotne in vlažne travnike, kjer običajno tvori goste sestoje. V njena socvetja ležejo jajčeca samice metuljev iz rodu mravljiščarjev (*Phengaris*). Gosenice se hranijo s cvetovi in po določenem času padejo na tla, kjer z vonjem privabijo mravlje. Te jih odnesejo v mravljišča, kjer se, odvisno od vrste metulja, prehranjujejo z zarodom gostiteljskih mravelj ali pa jih mravlje hranijo. Zapletena soodvisnost, kajne? Vrstni pridevnik izdaja njeno zdravilnost, ki pa še ni dodobra raziskana. Uporabljajo jo predvsem v ljudski medicini.

Besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

MED KOŠNJO IN PAŠO: OHRANJANJE BIODIVERZITETE EKSTENZIVNIH TRAVIŠČ

// Klemen Eler

Med sušenjem odkosa na travniku se na tla usujejo številna semena, s katerimi se travnik obnavlja.

foto: Klemen Eler

Ekstenzivna travnišča so travniki in pašniki z majhnimi letnimi vložki hranil in dela, zato običajno kmetiji nudijo nizek pridelek in krmno vrednost, obenem pa so izjemno pomembna za ohranjanje biodiverzitete in tradicionalne kmetijske krajine. S primernim upravljanjem, pa tudi finančnimi spodbudami in ozaveščanjem, bodo travnišča ostala zatočišče značilnih živalskih in rastlinskih vrst ter še naprej nudila nekatere ekosistemske usluge družbi, ki presegajo golo ekonomsko korist za kmeta.

podlaga, tip tal in sušnost) ter značilnimi vrstami travne ruše. Pri določanju primerne gospodarjenja je zelo pomembno ločevati vlažna oz. mokrotna od suhih in polsuhih travnišč. Če je obravnavano travnišče v ugodnem stanju, torej bogato z značilnimi vrstami rastlin in živali, nadaljujemo z gospodarjenjem, ki je potekalo do sedaj. V pomoč so nam lahko kmetje lokalnega območja, na zemljiščih katerih so prav tako ohranjena ekstenzivna travnišča. S tem ohranjamo tudi lokalno tradicionalno znanje o kmetovanju na tovrstnih travniščih.

Pri določanju primerne gospodarjenja je zelo pomembno ločevati vlažna oz. mokrotna od suhih in polsuhih travnišč. Če je obravnavano travnišče v ugodnem stanju, torej bogato z značilnimi vrstami rastlin in živali, nadaljujemo z gospodarjenjem, ki je potekalo do sedaj.

PREPOZNAVANJE TIPA TRAVIŠČ IN PRILAGODITEV RABE

Pred oblikovanjem ukrepov za upravljanje moramo določiti tip travnišča, saj mu moramo prilagoditi način kmetovanja. Pri tem si pomagamo z njegovo lokacijo v Sloveniji (fitogeografska in višinska območja), z ekološkimi razmerami (matična

KOŠNJA, PAŠA ALI KOMBINIRANA RABA?

Za ohranjanje travnišč moramo z ustrezno rabo vsaj enkrat letno odvzeti nadzemno biomaso – to lahko storimo s košnjo, pašo ali kombinacijo obeh.

Od tipa travnišč je odvisno, v kolikšni meri lahko te rabe medsebojno zamenjamo, saj se razlikujejo v vplivu na travno rušo, živali in druge organizme. Na nosilnih, suhih in polsuhih tleh je ustrezno vodena paša lahko primerna zamenjava za sicer bolj priporočljivo košnjo. Na vlažnih in mokrotnih tleh pa je paša zelo težko izvajati, ne da bi poslabšali značilno sestavo združbe ekstenzivnih travnišč, zato jo tam odsvetujemo.

Kombinirana raba je primerna za nosilna tla, ker s košnjo iznašamo hranila iz tal in odstranjujemo neželene rastline na površini, s pašo pa dodajamo prostorsko heterogenost in omogočamo boljšo regeneracijo rastlin v travni ruši.

Raba travišč naj ne bo pogosta. Največkrat gre za eno do dve košnji letno pri travnikih ter za eno do tri rotacije paše na pašnikih. Pri kombinirani rabi lahko glede na razmere najprej opravimo košnjo za seno in izvajamo pašo ali pa spomladi najprej pasemo (t. i. lahka paša) in nato zakasnjeno kosimo, ali pa pašo izvajamo v obdobju bolj suhih tal, da je učinek teptanja manjši. Pomembno je, da se izogibamo povsem ustaljenemu vzorcu gospodarjenja na travišču. Delno spreminjanje rabe med leti in površinami je koristno, saj s tem vnašamo variabilnost, ki je temelj biotske pestrosti. K variabilnosti poleg vremenskih razmer, na katere nimamo vpliva, prispevajo tudi način rabe, datum prve rabe v sezoni, število rab, višina košnje, nepokošeni pasovi, čas zadrževanja živali na pašniku in drugo.

Pri uporabi strižne kosilnice bo košnjo preživelo največ nevretenčarjev (žuželk, pajkovcev), ki so poglavitna hrana za ptice.

foto: Benjamin Denac

NARAVI PRIJAZNA KOŠNJA

Sočasna košnja vseh ali večine ekstenzivnih travišč na istem območju ni priporočljiva, zato jo je smiselno časovno razpotežniti in izvajati postopoma na različnih površinah. Iz več razlogov sta neprimerna tudi košnja travišč z uporabo mulčerjev (kladivarjev ali rotacijskih), ki travno rušo zdrobijo, ter puščanje biomase na površini, saj:

- zadrževanje biomase pomeni zadrževanje hranil na površini,
- gosta plast zdrobljenih rastlin slabo vpliva na rastline nižje rasti in na regeneracijo (kalitev) rastlin v ruši (prevladovati začnejo visoke steblike in kompetitivne trave) ter
- mulčerji zaradi načina delovanja povzročajo veliko smrtnost živali (npr. členonožcev) v travni ruši.

Ustreznejša izbira so rotacijske kosilnice brez gnetilnikov, še posebej pa prstaste (strižne) kosilnice, saj tako zmanjšamo učinek košnje na nevretenčarje.

Priporočljivo je, da odkos posušimo v seno (balirano ali še bolje razsuto), saj na ta način v primerjavi s povijanjem delno suhe biomase v silažne bale zmanjšamo smrtnost nevretenčarjev ter omogočimo boljše odpadanje zrelega semena.

Upoštevamo tudi druga priporočila za naravi prijazno košnjo, ki jih najdemo na spletni strani Kmetovati z naravo (https://kmetovati-z-naravo.si/kako_lahko_pomagam/naravi-prijazni-nacini-kosnje/).

USTREZNO VODENA PAŠA

Paša kot edini način rabe ekstenzivnih travišč ni enostaven ukrep za ohranjanje ustrezne sestave ekstenzivnih travnikov. Če je premalo intenzivna, se travišče začne zaraščati, s prepašo pa dajemo prednost rastlinam nižje rasti ter strupenim in trnatim vrstam, povzročamo erozijo tal in spremenimo celotno sestavo traviščne združbe. Paša mora biti kontrolirana in ustrezno vodena, za kar moramo dobro poznati zahteve pašnih živali in travne ruše (za podrobnosti glej: https://kmetovati-z-naravo.si/kako_lahko_pomagam/ustrezna-pasa/).

Pomembne odločitve, ki jih moramo sprejeti glede paše, so:

- vrsta in kombiniranje pašnih živali,
- čas začetka paše v sezoni in pogostost vračanja na pašnik,
- čas regeneracije ruše,
- zadrževalni čas živali,
- način ograjevanja in oblikovanje čredink,
- dodatno krmljenje,
- čistilne košnje in drugo.

Pašnik pregradimo na čredinke in na vsaki pasemo le nekaj dni.

foto: Klemen Eler

Izogibamo se dolgim zadrževalnim časom živine na pašniku in dodatnemu krmljenju živali (razen dodajanja soli oz. mineralov).

Da bi zmanjšali negativne posledice teptanja, stalnega objedanja rastlin ter pojava neželenih rastlin v ruši, pašnik pregradimo na čredinke in v vsaki pasemo le nekaj dni, površino pa nato prepustimo večtedenski regeneraciji. Po paši opravimo čistilno košnjo pašnih ostankov, če je to potrebno.

Apnenje, nasipavanje in osuševanje so ukrepi, ki spreminjajo talne razmere na ekstenzivnem travnišču in zato niso primerni.

Izbiramo nezahtevne pasme živali. Pasemo lahko več različnih vrst, a ne istočasno, temveč tako, da si sledijo ena za drugo. Na ta način izkoriščamo različne načine hranjenja posamezne vrste – npr. govedo kot masovni jedec, koze in osli kot prebirači.

Prepašena območja na pašniku odgradimo, da omogočimo regeneracijo ruše. V zelo mokrih razmerah je živali bolje umakniti s pašnika, da preprečimo večje poškodbe ruše.

GNOJENJE IN DRUGI UKREPI NA TRAVINJU

Vsa ekstenzivna travnišča zahtevajo nizke vnose hranilnih snovi, še bolje pa je, da jih sploh ne gnojimo. To je še posebej zaželeno oziroma nujno na vlažnih tleh, kjer so za omejevanje produktivnosti bolj kot voda pomembna hranila. Najbolj kvarno na sestavo travne ruše v naravovarstvenem smislu vpliva gnojenje z mineralnimi gnojili ter z gnojvko, saj

vsebujejo lahko dostopne oblike dušika in drugih makrohranil. Nekoliko počasnejše je delovanje hlevskega gnoja, zato je občasno gnojenje z njim na suhih in polsuhih travniščih možno, vendar pazimo, da letni vnos dušika ne preseže 30–40 kg N/ha. Če je mogoče, pridobimo podatek o vsebnosti hranil v hlevskem gnoju, saj lahko vsebnost hranil zaradi različnih krmnih obrokov precej niha.

Apnenje, nasipavanje in osuševanje so ukrepi, ki spreminjajo talne razmere na ekstenzivnem travnišču in zato niso primerni. Ravno tako ne izvajamo dosejevanja krmno zanimivejših in za hranila zahtevnejših trav in metuljnic v obstoječo travno rušo. Požiganje je kontroverzen ukrep, ki sicer lahko zmanjšuje dominanco nekaterih konkurenčnih trav in visokih steblik ter zastopanost mahov in s tem omogoča boljšo regeneracijo zeliščnih vrst v ruši, vendar ima izrazito negativen vpliv na nevretenčarje, zato ga zaenkrat ne priporočamo.

Zemeljska dela, pri katerih ravnamo teren ter odstranjujemo skale in panje, je treba presojati od primera do primera. Tovrstna dela omogočajo strojno košnjo in s tem zmanjšajo tveganje, da bi travnišče opustili in bi se začelo zaraščati, vendar lahko tudi nekoliko zmanjšajo prostorsko heterogenost in s tem pestrost. Skale, panji in neravnine so namreč življenjska okolja, ki so ugodna za nekatere specialiste med rastlinami in živalmi.

Odstranjevanje je treba tudi invazivne tujerodne rastline, pri čemer je ključna košnja ali ročno puljenje v času pred cvetenjem, da preprečimo semenenje. Večina invazivnih vrst rastlin, ki so prisotne na ekstenzivnih travniščih, je pri nas slabo hranljivih (npr. enoletna suholetnica, kanadska in orjaška zlata rozga, deljenolistna rudbekija) ali celo strupenih (npr. raznozobi grint, sirska svilnica, ameriška barvilnica), zato jih zgolj s pašo težko zatiramo.

**KMETOVATI
Z NARAVO**

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS SEPTEMBER- DECEMBER 2026

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva **www.ptice.si** in na FB-strani **www.facebook.com/pticeDOPPS** najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

SEPTEMBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

OKTOBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOVEMBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

DECEMBER

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

IZLETI

KOŽICA
(*Gallinago gallinago*)
ilustracija:
Jan Hošek

OPAZOVANJE PTIC RUDNIŠKEGA JEZERA V KOČEVJU IN IZVEDBA VOLITEV NOVEGA VODSTVA KOČEVSKE SEKCIJE OD KOLPE DO BARJA

 Muhamed Delić 070 799 500

 Camp Jezero (TIC Jezero)
Trdnjava 3, Kočevje

 9.00-10.00 (sestanek in volitve), po sestanku ob 10.30 do 13.00 voden ogled z opazovanjem ptic ob Rudniškem jezeru

 Na sestanku z manjšo pogostitvijo bosta predstavljena tudi poročilo o delovanju in vizija sekcije. Vljudno vabljeni vsi člani sekcije ter tudi prostovoljci in ostali ljubitelji narave.

MOKOŽ (*Rallus aquaticus*)
ilustracija: **Mike Langman**
(rspb-images.com)

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opazovanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

NED
8
NOV

OPAZOVANJE PTIC OB REKI PESNICI IN JEZERU KOMARNIK

Robert Šiško (informacije in obvezne prijave na 040 212 631 ali robert.sisko.or@gmail.com)

Točna lokacija zbora bo sporočena ob prijavi na izlet

ob 8.00

Do jezera Komarnik nas bo pot peljala najprej ob reki Pesnici. Komarnik je znan kot gnezdilno območje za mnogotere vodne ptice. Med njimi je nekaj za Slovenijo zelo redkih vrst. Je tudi izredno zanimiva lokacija za ptice selivke in dom drugim redkim živalskim vrstam. Komarnik je jezero z zelo zanimivo zgodovino, ki sega še v konec 16. stoletja. Na severovzhodu ga obdaja gozd Črni les, ki mu dajejo svoj čar številne rimske gomile in »tičnica«. Jezero Komarnik skupaj z okoliškimi travniki in gozdom na površini 100 hektarjev tvori naravno vrednoto državnega pomena. Pot je primerna tudi za najmlajše, seveda s spremstvom. Prosimo vas le, da na izlet s seboj NE pripelžete psa. Hvala.

NED
6
DEC

TRADICIONALNI IZLET NA PTUJSKO JEZERO

Tilen Basle

na desnem bregu reke Drave ob mostu za pešce

ob 9.00

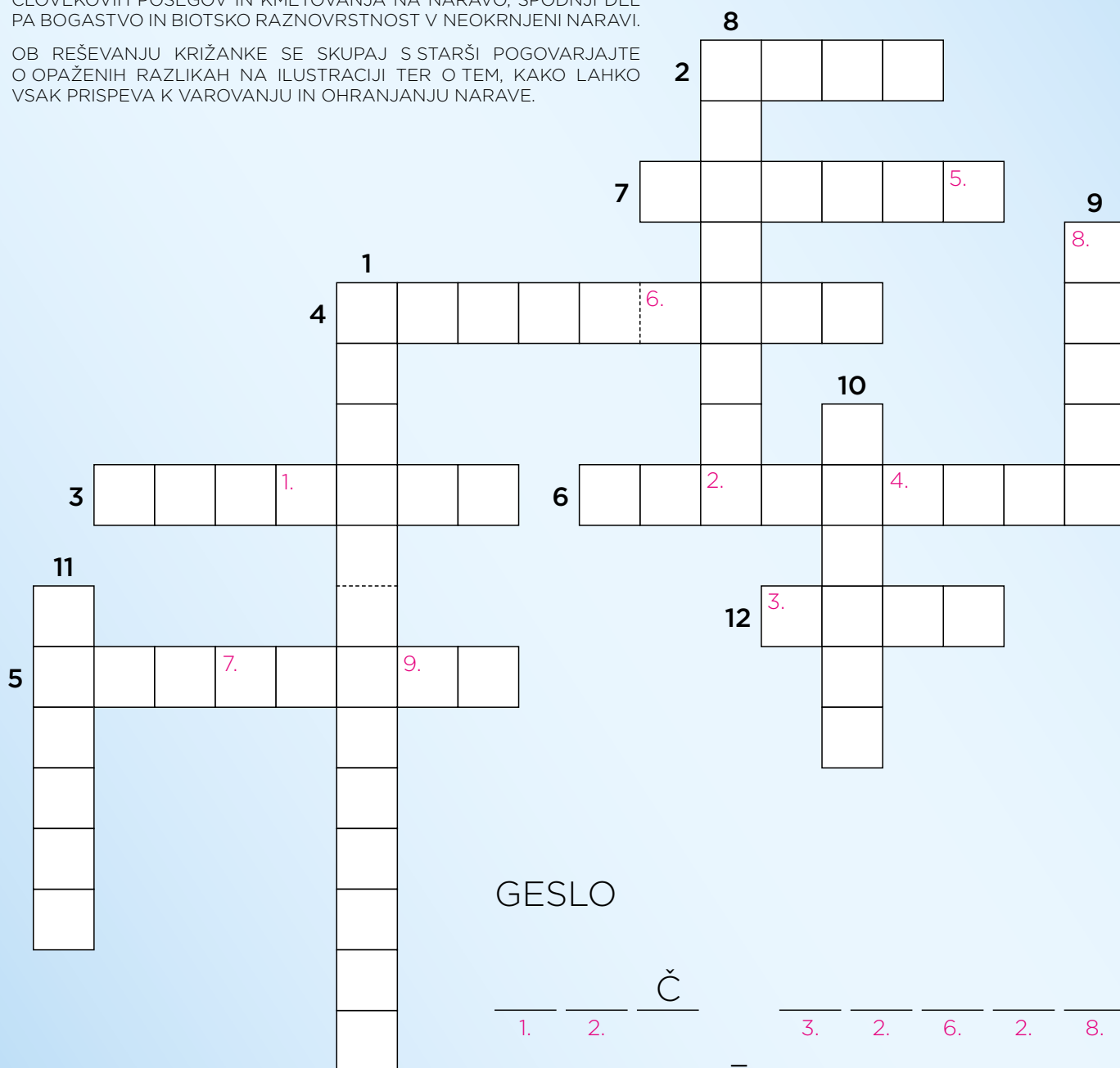
Vabljeni na tradicionalni izlet na Ptujsko jezero, ki ga vsako leto organiziramo prvo nedeljo v decembru. Običajno je to že primeren čas za opazovanje zimskih gostov. Od izhodišča ob mostu za pešce se bomo sprehodili do ornitološke opazovalnice in nazaj. Izlet je lahko tudi odlična priprava na januarsko štetje vodnih ptic.

//Katja Krivec

ILUSTRACIJA JE NASTALA V OKVIRU PROJEKTA **“LIFE FOR SEEDS”**.
ZGORNJI DEL ILUSTRACIJE PRIKAŽUJE NEGATIVNE VPLIVE
ČLOVEKOVIH POSEGOV IN KMETOVANJA NA NARAVO, SPODNJI DEL
PA BOGASTVO IN BIOTSKO RAZNOVRSTNOST V NEOKRNJENI NARAVI.

OB REŠEVANJU KRIŽANKE SE SKUPAJ S STARŠI POGOVARJAJTE
O OPAŽENIH RAZLIKAH NA ILUSTRACIJI TER O TEM, KAKO LAHKO
VSAK PRISPEVA K VAROVANJU IN OHRANJANJU NARAVE.

GESLO

$$\frac{1.}{\quad} \frac{2.}{\quad} \frac{\check{C}}{\quad} = \frac{3.}{\quad} \frac{2.}{\quad} \frac{6.}{\quad} \frac{2.}{\quad} \frac{8.}{\quad}$$

$$\frac{\check{Z}}{\quad} \frac{7.}{\quad} \frac{1.}{\quad} \frac{4.}{\quad} \frac{9.}{\quad} \frac{2.}{\quad} \frac{8.}{\quad} \frac{9.}{\quad} \frac{5.}{\quad}$$

POIMENUJ
EKOSISTEM

2

POIMENUJ
PTICO, KI SE
OGLAŠA KOT
"KLEPANJE KOSE-
KREK, KREK"

11

KATERO KMEČKO
OPRAVILO JE
PREDSTAVLJENO

7

POIMENUJ
EKOSISTEM

9

KATERO KMEČKO
OPRAVILO JE
PREDSTAVLJENO

8

POIMENUJ
EKOSISTEM

3

POIMENUJ
RASTLINO

5

POIMENUJ
RASTLINO

1

IZ NJEGA
ZRASTE
NOVA
RASTLINA

12

POIMENUJ PTICO,
KI JE NAJMANJŠA
PREDSTAVNICA
IZ DRUŽINE
POLJSKIH
KUR

6

POIMENUJ
RASTLINO

4

10

POIMENUJ
EKOSISTEM

IZLETI OB EVROPSKEM DNEVU OPAZOVANJA PTIC 2026

Evropski dan opazovanja ptic je največji vsakoletni dogodek partnerstva BirdLife, tako smo tudi letos združili moči in pripravili nekaj lokalnih dogodkov. Namen teh je opazovanje ptic selivk in ozaveščanje o pomenu ohranjanja habitatov, ki jih selivke potrebujejo na svoji dolgi poti v južne kraje.

SOB 3 OKT OPAZOVANJE PTIC V ŠKOCJANSKEM ZATOKU

Domen Stanič
(dodatne informacije in prijave
na sara.cernich@dopps.si)

**Center za obiskovalce Naravni
rezervat Škocjanski zatok**
(Sermin 50, 6000 Koper)

od 9.00 do 12.00

Ob evropskem dnevu opazovanja ptic bomo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok napeli oči in pozorno iskali ptice, ki nas obiščejo v jesenskem obdobju. Z osrednje opazovalnice bomo opazovali pestro ptičje življenje rezervata, spoznavali različne vrste, njihove značilnosti in navade ter odkrivali, zakaj je ohranjanje njihovih življenjskih prostorov tako pomembno.

Dogodek sofinancira Mestna občina Koper.

SIVKA
(*Aythya ferina*)

ilustracija:
Jan Hošek

SOB 3 OKT OPAZOVANJE PTIC NA RUDNIŠKEM JEZERU V KOČEVJU

Muhamed Delić

**Zbirno mesto na peščeni
površini v neposredni bližini
jezera oz. Penziona Tušek -**
Jezero, Rudnik 18, Kočevje

9.00-11.00

Pot je krožna, nezahtevna in primerna tudi za otroke v spremstvu staršev oz. skrbnikov. Udeležba je na lastno odgovornost. Prosimo, da se na izlet predhodno prijavite na 070 799 500.

SOB 3 OKT OPAZOVANJE PTIC NA LJUBLJANSKEM BARJU

Mitja Denac
(prijave na mitja.denac@dopps.si
ali 041 243 920 (SMS))

Parkirišče Morostig v Igu
(45.963411, 14.531550)

ob 9:00

Ljubljansko barje je zaradi svoje priročne lege ter spreminjajoče se narave ena bolj priljubljenih ornitoloških destinacij pri nas. Kjer nas je prejšnjo jesen pričakala s soncem obsijana kmetijska krajina, lahko naslednje leto srečamo le ogromno jezero. Bomo videli, kaj nas čaka na letošnjem Evropskem dnevu opazovanja ptic! Izlet je primeren tako za začetnike kot izkušene ornitologe. Priporočena oprema so pohodni čevlji ali, v primeru deževnega vremena, škornji.

NED 4 OKT OPAZOVANJE PTIC NA LEDAVSKEM JEZERU

Robi Gjergjek

**Zbor na vzhodni strani jezera
pri obali oz. ribiškem domu**

ob 8.00

Ledavsko jezero je največje umetno akumulacijsko jezero v Krajinskem parku Goričko. Nastalo je z zaježitvijo reke Ledave ob koncu 70. let 20. stoletja zaradi preprečevanja poplav, ki so večkrat prizadele Mursko Soboto in kraje nizvodno. Leži v naseljih Krašči in Ropoča. Jezero in travniki v severnem delu tvorijo mokrišča, ki so prepoznavna kot vrednoti državnega pomena, kjer živi veliko redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Opazovali bomo različne vrste ptic, kot so labodi, sive gosi, čopasti ponirki, mlakarice, liske, čaplje in seveda različne selivke. Na izlet se prijavite na robi.gjergjek@gmail.com ali na 041 947 913.

SOB 3 OKT OPAZOVANJE PTIC NA RAČKIH RIBNIKIH

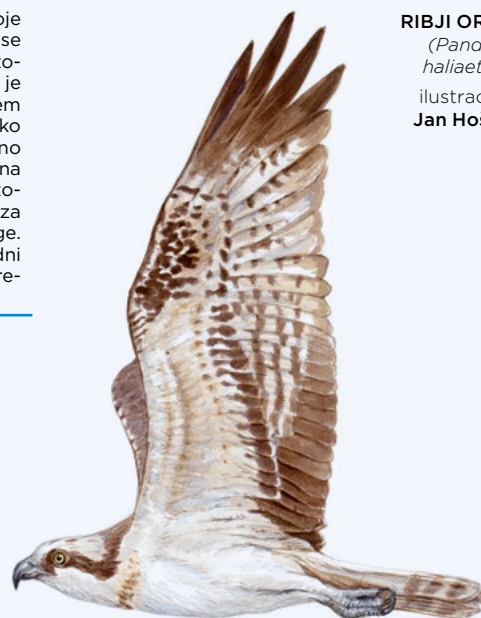
Žan Tertinek

**pri opazovalnem stolpu
pri Račkih ribnikih**

ob 8.30

Rački ribniki v jesenskem času gostijo številne ptice selivke, predvsem številne vrste rac. Izlet je dobra priložnost za njihovo spoznavanje, s pomočjo vodnika pa si jih bomo lahko tudi dobro ogledali. Z nekaj sreče bomo lahko opazovali tudi kakšno redkejšo vrsto, kot na primer orla belorepca ali ribjega orla. Prosim, da se na izlet predhodno prijavite na tertinek.zan@gmail.com.

RIBJI OREL
(*Pandion
haliaetus*)
ilustracija:
Jan Hošek

NED 4 OKT OPAZOVANJE PTIC NA ŠALEŠKIH JEZERIH

Rok Lobnik

**Plaža Velenje
(Velenjsko jezero)**

ob 9.00

Šaleška jezera, ki so nastala z ugrzanjem zaradi izkopavanja lignita, so danes tako v zimskem kot tudi poletnem času pomembna za številne vrste ptic. Ker pozimi jezera redko pomrznejo, tukaj prezimuje velik delež slovenske populacije sivk in lisk, naletimo pa lahko celo na redkejšo vrsto, kot so polarni slapnik, rjavovrati ponirek in rjavka. Prosim, da se na izlet predhodno prijavite na lobnik.rok@gmail.com.

PREDAVANJA

Samec ČRNOGLAVKE
(*Sylvia atricapilla*)

ilustracija: Mike Langman
(rspb-images.com)

SRE

7

OKT

Tomaž Mihelič

Fakulteta za naravoslovje in matematiko,

Koroška c. 160, 2000 Maribor
(predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Na predavanju bomo spoznali, kako lahko veliki infrastrukturni objekti, kot so vetrne elektrarne in daljnovodi, vplivajo na populacije ptic. Predstavljeni bodo načini presojanja vplivov in razlogi, zakaj so nekatera območja za določene posege bistveno občutljivejša od drugih.

SRE

4

NOV

POTOPIŠNO PREDAVANJE: KENIJA

Rok Lobnik

Fakulteta za naravoslovje in matematiko,

Koroška c. 160, 2000 Maribor
(predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Konflikt med človekom in divjimi živalmi (oz. konflikt med ljudmi glede divjih živali) je globalni fenomen, ki v Afriki doseže novo raven. V sklopu predavanja bi vam rad predstavil svojo dvotedensko izkušnjo v Keniji, kjer smo v med študijem izvajali intervjuje z lokalnimi skupnostmi glede njihovega sobivanja s tamkajšnje megafavno. Z vami bom delil svoje zabavne, a tudi nekoliko manj prijetne izkušnje med bivanjem v tem prečudovitem koticu sveta. Govora pa bo seveda tudi o mnogih zanimivih vrstah ptic, ki sem jih opazil tekom potovanja.

PET

20

NOV

SELITEV ŽERJAVOV

dr. Dejan Bordjan

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota,

Zvezna ulica 10,
9000 Murska Sobota

ob 17.00

Žerjavi so ptice nasprotij, ki nas navdušujejo že s svojo prisotnostjo. Če ste tako kot jaz očarani nad žerjavi ali pa vas zanima, kako je ptica z roba izumrtja v Evropi postala že občasni škodljivec, vam lahko na predavanju ponudimo nekaj odgovorov. Spoznali bomo, kaj se z vrsto dogaja v Evropi in pri nas. Dotaknili se bomo tudi zelo razširjene občanske znanosti oz. pomena naključnih opazovanj. Na koncu bomo odgovorili tudi na vprašanje, ali bomo žerjava kdaj »spet« šteli za našo gnezdilko.

REPNIK (*Linaria cannabina*)

ilustracija: Mike Langman
(rspb-images.com)

AKCIJE

SOB

5

SEP

TRADICIONALNO OBROČKANJE PTIC V ZDRAVCIH - RING A RAJA

Jani Vidmar 041 760 542

Parkirišče Gruntarjev hram,
Zbure, 8220 Šmarješke Toplice
od 6.45-7.00

7.00-11.00

Zdravci so eno redkih ohranjenih mokrišč na Dolenjskem, kjer že vrsto let prvi vikend v septembru obročkam ptice v znanstvene namene. Od najboljših slovenskih ornitologov in izkušenih obročkovalcev ptic boste lahko izvedeli vse, kar vas zanima o pticah, in si z malo sreče ogledali tudi redkejšje vrste ptic čisto od blizu. Dogodek je še posebej primeren za otroke vseh starosti. Dogodek organizira Društvo za ohranjanje mokrišč Zdravci v sodelovanju z Dolenjsko sekcijo DOPPS in Občino Šmarješke Toplice. Za lažjo organizacijo dogodka prosimo za prijavo na dom. zdravci@gmail.com ali 041 760 542. V primeru slabega vremena bo dogodek prestavljen.

SOB

19

SEP

ČIŠČENJE ZARASTI NA GNEZDITVENIH OTOKIH NA PTUJSKEM JEZERU

Rok Lobnik (obvezne prijave na 041 501 923 ali lobnik.rok@gmail.com)

Ptujsko jezero

(pri Ranci na levem bregu)

9.00-15.00

S prostovoljno delovno akcijo bomo tudi to jesen gnezditvene otoke na Ptujskem jezeru očistili zarasti in tako pticam prihodnjo pomlad omogočili gnezdenje. Za udeležbo potrebujete le dobro voljo, primerno opremo (delovno obleko, škornje, rokavice) in kakšen kos orodja (grablje, vile, motike, mačete). Za pijačo in toplo malico bo poskrbljeno.

SRE

2

DEC

VRSTNO PESTRI TRAVNIKI - DEDIŠČINA, KI JO OHRANJAMO TUDI S PROJEKTOM LIFE FOR SEEDS

Monika Podgorelec

Fakulteta za naravoslovje in matematiko,

Koroška c. 160, 2000 Maribor
(predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Vrstno pestri travniki sodijo med najbogatejše življenjske prostore v Sloveniji. So živa dediščina narave in ljudi ter pomembno prispevajo k ohranjanju rastlin, opraševalcev in ptic. Na predavanju bomo predstavili njihov pomen za naravo in človeka ter aktivnosti in rezultate petletnega projekta LIFE FOR SEEDS - Ohranjanje prioritarnih travniških habitatnih tipov v Sloveniji z vzpostavitvijo semenske banke in obnovo in situ, ki se letos zaključuje. Spoznali bomo, kako z različnimi naravovarstvenimi ukrepi prispevamo k ohranjanju te izjemne naravne in kulturne dediščine.

KRTAČNI ŽETVENIKI ZA ZBIRANJE SEMEN

// Branko Lukač

Pri obnovi degradiranih zemljišč z vrstno bogatimi mešanici je velikokrat potrebna večja količina semena. Ker v Sloveniji tovrstne mešanice lokalnega izvora niso na voljo, jih lahko pridobimo z nabiranjem ali žetvijo na ustreznih travnikih. Pomagamo si lahko z različno mehanizacijo, kot so kombajni oziroma klasični žetveniki, sesalniki ali krtačni žetveniki.

Izbira stroja je odvisna od velikosti površine, konfiguracije terena, rastlinskih vrst in količine semena, ki jo želimo nabrati. V projektu LIFE FOR SEEDS smo pri nabiranju semen za obnovo travniških habitatnih tipov največkrat uporabili krtačne žetvenike, ki smo jih preizkusili z žetvijo različnih travniških habitatnih tipov, praktično na vseh koncih Slovenije. V okviru projekta sta bila izdelana dva prototipna krtačna žetvenika, ki se uporabljata v Notranjskem regijskem parku (NRP) in na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS). Lansko leto pa je Društvo za opazovanje in preučevanje ptic (DOPPS) pridobilo komercialno različico krtačnega žetvenika eBeetle, ki ga je razvilo podjetje Lüönd-engineering GmbH. Vsi trije stroji temeljijo na podobnem principu zbiranja semen. Valjčna krtača s polipropilenskimi ščetinami različnih dolžin izčeše oziroma osmuka semena, ki jih zračni tok posesa v zalogovnik za valjčno krtačo. Kljub podobnemu principu delovanja pa se stroji med seboj razlikujejo glede izvedbe, velikosti, delovne širine, načina pogona in zmogljivosti (preglednica 1).

Izkušnje z uporabo krtačnih žetvenikov kažejo nekaj omejitev, a ima tovrstni pristop tudi svoje prednosti, v kolikor ne gledamo samo na učinkovitost, stroške in ekonomsko upravičenost. Zmogljivost krtačnega žetvenika KIS znaša med 1,5 in 2 hektarja na dan, eBeetle do 1 ha na dan. Na drugi strani je krtačni žetvenik NRP kot standardni traktorski priključek zaradi svojih dimenzij bistveno hitrejši in učinkovitejši (1 ha/uro) in kot tak primeren za žetev obsežnejših in bolj homo-

Preglednica 1: Tehnični podatki trenutno razpoložljivih krtačnih žetvenikov v Sloveniji

Lastnik/upravljavac stroja	Notranjski regijski park	Kmetijski inštitut Slovenije	Društvo za preučevanje in opazovanje ptic
Izvedba	nošen traktorski priključek	traktorski priključek za enoosni traktor	samostojni stroj
Dolžina	153 cm	150 cm, s poklopljeno krmilno ročico	100 cm, s poklopljeno krmilno ročico
Širina	300 cm	160 cm	118 cm
Višina	90 cm	80 cm	80 cm
Teža praznega stroja	650 kg	350 kg	80 kg brez baterije (z baterijami 95 kg)
Minimalna delovna višina	15 cm	15 cm	5 cm
Maksimalna delovna višina	120 cm	100 cm	100 cm
Moč motorja	priporočena minimalna moč 50 kW	8,7 kW	1 kW elektromotor krtače 1 kW elektromotor za pogon koles
Delovna hitrost*	do 12 km/h	3–4 km/h	max. 10 km/h
Pogon	hidro črpalka, gnana s traktorskim motorjem	hidro motor, gnan z bencinskim motorjem	2 elektromotorja
Prostornina zalogovnika	936 litrov	275 litrov	54 litrov
Premer valjčne krtače	40 cm	35 cm	29 cm
Največji bočni delovni naklon	20,0°	30,0°	16,7°

* V tabeli so navedene največje delovne hitrosti. Vozno oziroma delovno hitrost je treba vedno prilagoditi razmeram na travniku. Vegetacija in konfiguracija terena vrstno bogatih travnikov praviloma ne dopuščata dela z največjo hitrostjo.

Nošena izvedba krtačnega žetvenika na sprednjem tritočkovnem vpetju, ki je v lasti Notranjskega regijskega parka
foto: **Primož Žižek**

genih travniških površin. Vseeno pa se tudi zelo veliki krtačni žetveniki po učinkovitosti in storilnosti ne morejo primerjati s kombajni oziroma klasičnimi žetveniki. Poleg tega ima požet material več primesi pa tudi izgube so večje kot pri žetvi s kombajnom. Del semen namreč zgreši zalagovnik ali odpade ob stiku s ščetinami krtače, sploh če se za žetev odločimo prepozno. To ni nujno slabo, saj izgubljeni pridelek prispeva k talni semenski banki in ohranitvi pestrosti donorskega travišča.

Krtačni žetvenik Kmetijskega inštituta Slovenije kot priključek enosnega traktorja pri krtačenju vrstno bogatih travšč s prevladujočim navadnim volkom (*Nardus stricta*) na silikatnih tleh na Pohorju

foto: **Mateja Grašič**

Kljub temu ima uporaba krtačnega stroja določene prednosti, kot je denimo možnost zbiranja na nagnjenih in nedostopnih terenih, kjer je uporaba kombajna otežena ali nemogoča. Uporaba krtačnega stroja je tudi manj škodljiva za žuželke. Omogoča večjo fleksibilnost pri žetvi ter večkratno zbiranje semen na isti površini, nepokošen pridelek pa se še vedno lahko porabi kot krma za manj zahtevne kategorije živali na kmetiji. Izkušnje KIS kažejo, da je stroj mogoče učinkovito uporabiti na traviščih, kadar so v prevladujoči rastlinski združbi zrele trave. Žetvi semena neželenih rastlinskih vrst se lahko izognemo z dvigovanjem ali izklapljanjem krtače. Na učinkovitost pobiranja semen lahko vpliva tudi smer vrtenja krtače. Tako je pri zbiranju semen višjih rastlinskih vrst priporočljivo vrtenje v nasprotni smeri urinega kazalca, za nizke rastlinske vrste pa vrtenje v smeri urinega kazalca. Zaključimo lahko, da žetev s krtačnim žetvenikom predstavlja pomembno dopolnitev klasičnim tehnologijam pridelave ohranjalnih semenskih mešanic in žetve, zlasti kjer ni v ospredju zgolj količina pridelka, ampak prilagodljivo upravljanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti donorskih travšč.

Samostojna izvedba električnega krtačnega žetvenika eBeetle v lasti DOPPS

foto: **Monika Podgorelec**

Na koncu naj razložimo še termin »krtačni žetvenik«. V agronomiji se izraz žetvenik (kombajn) uporablja za samohodni stroj, ki je namenjen spravilu žit, koruze ali zrnatih stročnic, združuje žetveno, mlatilno in čistilno napravo ter omogoča sočasno žetje, mlatenje in čiščenje pridelka v enem delovnem procesu. Čeprav v našem primeru krtačni žetvenik ne opravlja toliko funkcij kot klasični žetvenik, predpostavljam, da izraz natančneje poimenuje princip in namen delovanja naprave kot vsa dozdejšnja poimenovanja (krtačni stroj, semenko in podobno). Zato predlagam, da se zaradi večje terminološke jasnosti in strokovne ustreznosti v strokovni literaturi uporablja in uveljavi izraz krtačni žetvenik.

OBNOVA TRAVNIKOV NA SLEMENOVŠI ŠPICI

// Tanja Menegalija, Aleš Zdešar

Razgledi s Slemenove špice
foto: **Tanja Menegalija**

Slemenova špica je eden izmed najbolj obiskanih razglednih vrhov Julijskih Alp. Negativne posledice priljubljenosti točke, ki jo vsako leto obišče kar 75.000 pohodnikov, pa se odražajo na poškodovanih travnikih in poteh – nekateri deli so za pohodnike postali celo nevarni. V okviru projekta LIFE FOR SEEDS je Triglavski narodni park travnike in poti obnovil.

Slemenova špica (1911 m) je samostojen vrh na meji med dolinama Male Pišnice in Tamarja ter severnimi ostenji Mojstrovk v Julijske Alpe. Kljub neizrazitemu videzu izstopa po značilni reliefni obliki »slemena«, ki je posledica tektonske zgradbe. Zanj so značilni položna južna pobočja in strma, prepadna severna stran. Takšne oblike so v Julijskih Alpah pogoste in odražajo narivne procese ter različno odpornost kamnin na preperevanje.

Med Mojstrovkami in Slemenovo špico poteka izrazit geološki prelom, ob katerem so se kamnine premikale v različnih smereh in s tem postale dovzetnejše za preperevanje. Nastala je izrazita ločnica med vrhovi v obliki poglobitve, ki jo zasipavajo melišča izpod Mojstrovk in ob robu katere poteka zelo obiskana planinska pot iz Vršiča na vrh Slemenove špice. Tudi prelaz Vratca (1807 m) nad Vršičem in prelaz Slatnica (1815 m), preko katerega poteka planinska pot v Tamar, sta nastala kot posledica omenjenega preloma. Celotno območje so seveda v mlajši geološki zgodovini reliefno močno

preoblikovali tudi ledeniki, ki so poglobili glavne doline (npr. Planica in Tamar) ter izoblikovali strma severna ostenja.

Širše območje Slemenove špice gradijo srednje-triasne sedimentne kamnine t. i. tamarske formacije, nastale v različnih morskih okoljih nekdanjega oceana. Tamarsko formacijo zastopajo apnenci, laporji in dolomiti, v katerih so ostanki fosilov školjk, foraminifer, polžev, ... Osrednji vrh Slemenove špice pa skoraj v celoti sestavljajo dolomiti z roženci. Če boste dovolj pozorni, boste na območju opazili iz kamnine štrleče tvorbe, nekakšen »pozitivni relief« oziroma »štampljke«, pogosto v obliki gomoljev ali pa kot tanke plasti, proge, skoraj vedno temne barve. To so roženci, organska oblika kremenca, ki ga sestavljajo nešteta odmrle ogorodja mrežastih in kremenastih alg (radiolarij in diatomej). Na takih območjih so okolica, površje, predvsem pa prst praviloma drugačni. Kremenica je kislja, zato je takšna tudi prst, zaradi česar tam rastejo vrste, prilagojene kisli podlagi.

Poleg izjemnega razgleda z vrha Slemenove špice so bila za obiskovalce do leta 2016 zanimiva tudi manjša vodna telesa, skoraj jezera ali očesca, ki so se nahajala na izravnavi južno od vrha, imenovani preprosto Sleme. Jezera so nastala v manjših kotanjah z deloma neprepustnimi tlemi, njihov nastanek, še bolj pa njihovo nenadno izginotje pa do danes nista bila strokovno pojasnjena.

Na podlagi popisanih rastlinskih vrst lahko območje Slemenove špice opišemo kot visokogorsko travniško-grmiščno združbo na karbonatni podlagi, z izrazitim vplivom zakisanih tal.

Pomembno vlogo igrajo vrste, kot so volk (*Nardus stricta*), alpska boljka (*Anthoxanthum nipponicum*), vednozeleni šaš (*Carex sempervirens*), gorska sretena (*Geum montanum*) črnika bilnica (*Festuca nigrescens*), alpska latovka (*Poa alpina*) in rušnata masnica (*Deschampsia cespitosa*). Prisotnost volka nakazuje kislota, s hranili revna travnišča, kar potrjujejo tudi vrste, kot sta borovnica (*Vaccinium myrtillus*) in srčna moč (*Potentilla erecta*). Kislost je povezana z lokalno prisotnostjo roženca, ki vpliva na kemizem tal.

Hkrati se pojavljajo tudi vrste, značilne za bazična (apnenčasta) tla, npr. dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*), planinski slanozor (*Heliosperma alpestre*), Scheuchzerjeva zvončica (*Campanula scheuchzeri*) in alpska nokota (*Lotus alpinus*), kar kaže na soobstoj karbonatnih in zakisanih rastišč na majhnem prostoru.

Pomemben element so tudi grmiščne združbe z dlakavim slečem (*Rhododendron hirsutum*) in rušjem (*Pinus mugo*), svetli macesnovi (*Larix decidua*) sestoji ter vrste gozdnega roba in senčnih rastišč, kot so dvobarvni planinšček (*Homogyne discolor*), navadna smrdljivka (*Aposeris foetida*) in gozdna zlatica (*Ranunculus nemorosus*). Na bolj odprtih, suhih legah uspevajo vrste, kot so alpska materina dušica (*Thymus praecox*), uhata škržolica (*Hieracium lactucella*) in švicarski jajčar (*Scorzoneroide helvetica*).

Negativne posledice priljubljenosti točke, ki jo vsako leto obiše kar 75.000 pohodnikov, se odražajo na poškodovanih travnikih in poteh – nekateri deli so za pohodnike postali celo nevarni.

Od erozije načeta pot pred obnovo
foto: Tanja Menegalija

Popis vegetacije
foto: Jurka Lesjak

Spomladanski aspekt dopolnjujejo geofiti, npr. belocvetni žafran (*Crocus albiflorus*) in alpski zvonček (*Soldanella alpina*), medtem ko na antropogeni vpliv kažejo vrste, kot so veliki trpotec (*Plantago major*), plazeča detelja (*Trifolium repens*) in navadna pasja trava (*Dactylis glomerata*), ki uspevajo predvsem ob poteh.

Vegetacija na območju Slemenove špice odraža ekološko zelo raznolik del Julijskih Alp, kjer se prepletajo vplivi nadmorske višine, geološke podlage ter rabe prostora. Predvsem pa so opisana zakisana travišča (volkovja) kvalifikacijski habitatni tip za območja Natura 2000, zato jih je potrebno ohranjati v ugodnem stanju. V visokogorju so ogrožena predvsem tam, kjer je veliko pohodnikov. Na Slemenovi špici Javni zavod Triglavski narodni park v zadnjih letih beleži okoli 75.000 obiskovalcev na leto, kar pa pušča posledice tudi v naravi. Poleg hrupa in odpadkov ob poti gre predvsem za fizično poškodovanje travne ruše ter širjenje poti in bližnjic. Proces erozije so v zadnjih letih še pospešile intenzivne padavine, tako da so nekateri deli poti postali za nevešče pohodnike celo nevarni.

Preusmeritev poti
foto: Tanja Menegalijska

V sklopu projekta LIFE FOR SEEDS je zato Javni zavod Triglavski narodni park izvedel celovito obnovo poti in renaturacijo travišč. Z akcijo smo pričeli v letu 2023, ko je bila pripravljena projektna dokumentacija, dela, ki so obsegala preusmeritev in ureditev dela poti, zasutje erozijskih jarkov, planiranje terena, urejanje drenaže ter zatravitev z avtohtonim semenskim materialom in zelenim mulčem, pa so se začela jeseni 2024. Območje smo tudi ustrezno označili z informativnimi tablicami. Z deli smo končali leta 2025, v naslednjih letih pa bomo skrbno spremljali procese zaraščanja ter poskrbeli za ustrezno usmerjanje in ozaveščanje obiskovalcev.

KJE SO NAŠI KAČARJI?

// Domen Stanič

V lanski decembrski številki revije (*Svet ptic* 31, št. 4) smo poročali o poteku jesenske selitve štirih kačarjev, ki smo jih v sklopu projekta Kras4us opremili z GPS-oddajniki. Prva selitev na prezimovališča je za kačarja Askarja in Primoža potekala zelo gladko: prvi je že 15. oktobra pristal v Mavretaniji, drugi pa 23. oktobra v Čadu. Počasneje sta jima sledila Burja in Risnik. Burja se je v novembru ustalila na delti reke Nil in šele po skoraj dveh mesecih postanka svojo pot nepričakovano nadaljevala južno: v nekaj dneh je prečkala Saharo in pristala v južnem Nigru, kasneje pa se premaknila na sever Nigerije. Prezimovališča treh kačarjev smo torej ugotovili v podsaharski Afriki, Risnik, najmlajši izmed opremljenih osebkov pa je prezimil na severu Izraela. Kje pa se trenutno nahajajo naši kačarji? Sledenje kačarju Primožu se je žal zaključilo kmalu po njegovem prihodu v Čad – tam je najverjetneje izgubil oddajnik ali poginil. Askarjev signal smo v Mavretaniji za več mesecev izgubili, konec aprila letos pa se je nepričakovano ponovno pojavil na karti: začel je selitev proti severu, ki ga je pripeljala na območje boljše pokritosti s satelitskim signalom. Prečkal je Gibraltarsko ožino in večji del Španije ter maja pristal v italijanskih Alpah severno od Milana. V naslednjih tednih se je izkazalo, da je Askar pravi potepuh. Veliko se je potepal po italijanskih Alpah na meji s Švico, a večkrat tudi obiskal Padsko nižino na mestih, kjer se je lani jeseni ustavil na selitvi. Nato se je junija usmeril proti vzhodu, prišel v Furlanijo in za nekaj dni celo obiskal svoj rodni kraj: Komenski kras. Kot kaže, se je na Krasu zadrževal le za kratek čas (tam je med drugim obiskal svoje rodno gnezdo), saj je nekaj dni kasneje bil spet v Italiji. S postan-

Kačar Askar
foto: Domen Stanič

Askar se je veliko potepal po italijanskih Alpah na meji s Švico, a večkrat tudi obiskal Padsko nižino na mestih, kjer se je lani jeseni ustavil na selitvi. Nato se je junija usmeril proti vzhodu, prišel v Furlanijo in za nekaj dni celo obiskal svoj rodni kraj: Komenski kras.

Verjetno se je žalostno končalo tudi z Risnikom, saj smo njegov signal spomladi izgubili na severozahodu Jordanije. Domnevamo, da je bil tam ilegalno ustreljen.

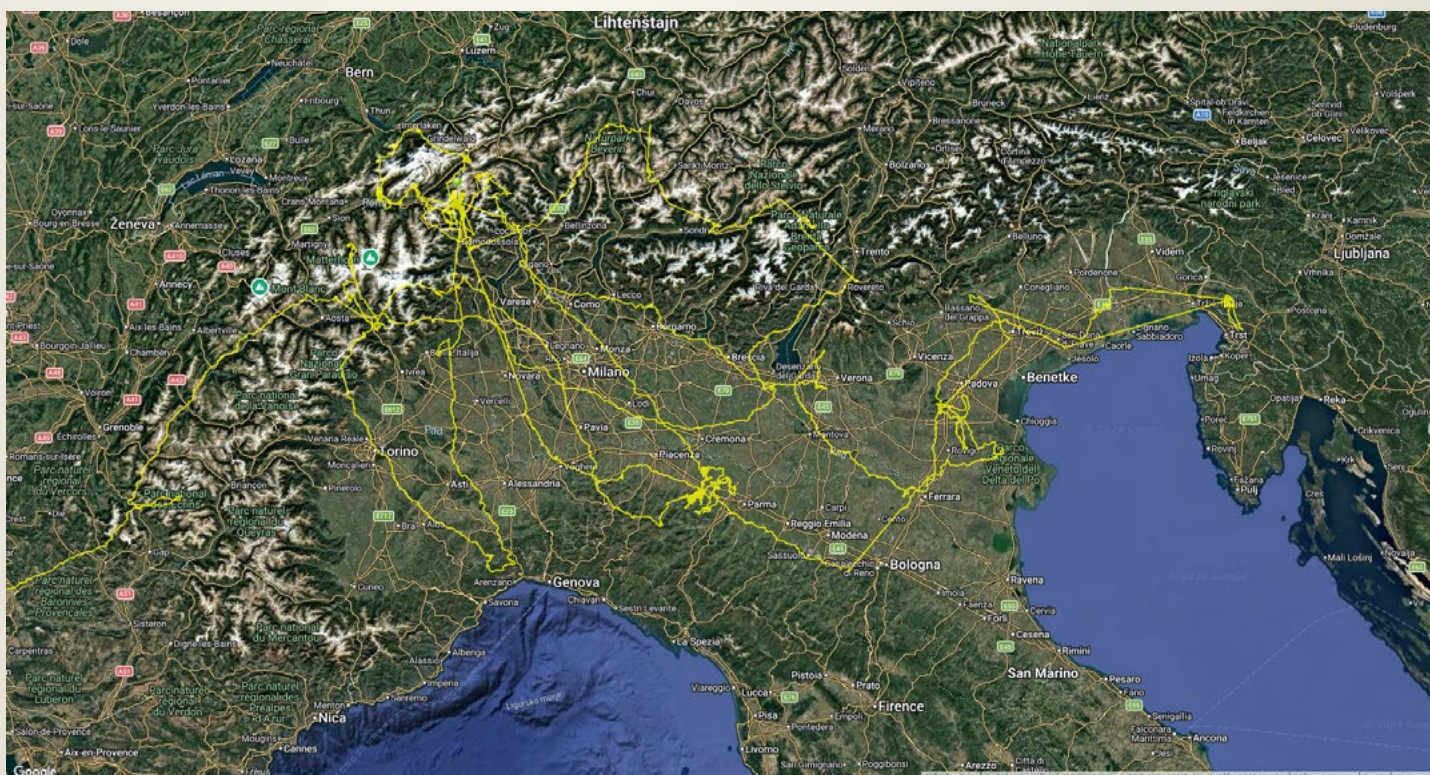
Prvi rezultati o selitvenih vzorcih kraških kačarjev so nadvse zanimivi. Po doslej zbranih podatkih telemetričnih raziskav iz različnih evropskih držav je razvidno, da se večina mladih kačarjev prvo leto po izvalitvi ne vrne na gnezdišča v Evropo, temveč poletje preživi v severni Afriki, na območju Sredozemlja ali celo na prezimovališčih v Sahelu. Raziskave so sicer pokazale različne vzorce pri različnih populacijah. Kačarji, opremljeni v južni Italiji, so denimo drugo leto po rojstvu preživel v severni Afriki in se vrnili v Italijo šele tretje leto. Osebk, opremljeni na Madžarskem in v Španiji, pa so se po prvem prezimovanju sicer vrnili v Evropo, ampak ne na svoje gnezdišče. Zato nas je nekoliko presenetilo, da se je kačar Askar (čeprav le za kratek čas) že prvo leto po izvalitvi vrnil na svoje rodno gnezdišče.

Poletno potepanje kačarja Askarja po severni Italiji, Švici in Sloveniji junija in julija 2026.

foto: posnetek zaslona portala OrniTrack Control Panel

ki v Padski nižini se je nato zopet preselil v Alpe, točneje na jug Švice. Občasno pa se z Alp še vedno poda na krajši izlet v Padsko nižino (glej zemljevid).

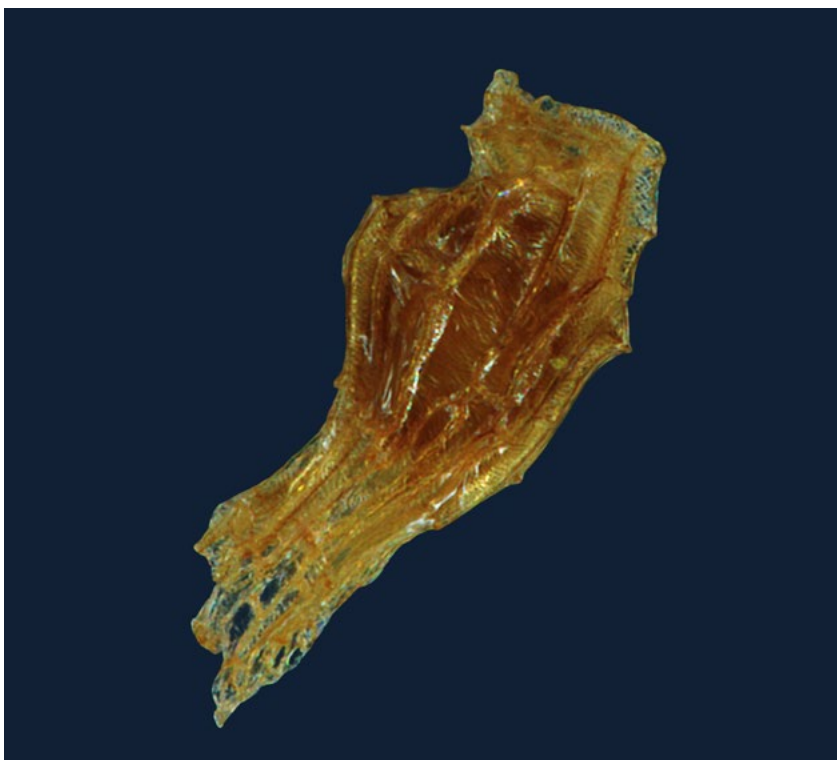
Tudi Burja je spomladi ponovno pričela selitev proti severu: prečkala je Saharo vse do Tripolija v Libiji, nato se je usmerila vzhodno proti Egiptu in prek Bližnjega Vzhoda pristala na jugu Turčije. Tam se je na jugu mesta Konya žal srečala z zanjo usodnim daljnovodom, kjer jo je ubil električni udar, kar je potrdil tudi terenski ogled turških kolegov iz Doğa – BirdLife Turkey.

NENAVADEN POGLED NA NAVADNO KUKAVICO

Fotografije, ki jih gledate, predstavljajo eno rastlinsko vrsto v treh stadijih – v fazi cvetenja, fazi plodu (v času zrelosti semen) in v obliki semena. Nastale so v okviru projekta LIFE FOR SEEDS za izdelavo atlasa semen in plodov travniških rastlin rastlinskih vrst, ki so obravnavane v tem projektu. Izbor vrste za predstavitev v tem prispevku je bil kar trd oreh, saj je bilo težko izbrati vrsto, ki je na fotografijah videti lepo v obeh fazah (rastline v fazi plodu same po sebi niso tako fotogenične kot v fazi cvetenja in jih je težje ujeti tako, da je fotografija vseeno videti privlačno) ter ima hkrati tudi zanimiva semena. Poleg vsega tega pa je bilo zaželeno, da bi se o teh fotografijah dalo napisati kakšno zanimivost s fotografiranja. Na koncu sem se odločila za vrsto navadna kukavica (*Anacamptis morio*), saj fotografije vseh treh stadijev nekako izpolnjujejo zastavljene kriterije.

←← Prva fotografija je nastala na moj čisto prvi terenski dan v okviru projekta LIFE FOR SEEDS, 9. maja 2022. Bil je sončen spomladanski dan, s kolegom Azro Šabič in Blažem Blažičem smo ta dan iskali dobro ohranjene travnike habitatnega tipa 6210(*) na obrobju Ljubljane v Rojah, in sicer na območju Natura 2000 SAC Sava-Medvode-Kresnice. Bila sem navdušena, da je v Ljubljani še vedno možno najti tudi tako lepe travnike z orhidejami, saj pred tem projektom nisem zares poznala stanja na tem območju.

Fotoaparat: Sony α6000. Objektiv: FE 50mm F2.8 Macro. Goriščna razdalja: 50 mm. Zaslanka: f/4. Čas osvetlitve: 1/800 s. Občutljivost: ISO 320. Kompenzacija osvetlitve: 0. Bliskavica: ne.

← Druga fotografija je nastala na enem od terenov za nabiranje semen za semensko banko v okviru projekta LIFE FOR SEEDS, in sicer na vroč poletni dan, 15. julija 2024. Semena sva ta dan nabirala skupaj s takrat že nekdanjim projektnim sodelavcem Jernejem Mavharjem, ki je ta dan kot prostovoljec prijazno priskočil na pomoč pri nabiranju semen. Semena sva nabirala na območju Natura 2000 SAC Kum v okolici naselja Mali Kum.

Fotoaparat: Sony α6000. Objektiv: FE 50mm F2.8 Macro. Goriščna razdalja: 50 mm. Zaslanka: f/4. Čas osvetlitve: 1/320 s. Občutljivost: ISO 160. Kompenzacija osvetlitve: 0. Bliskavica: ne.

↑ Na tretji fotografiji je prikazano seme navadne kukavice pod 160-kratno povečavo. Nastala je novembra 2025 pod motoriziranim stereomikroskopom Leica M205 C s pomočjo programske opreme Leica Application Suite X, verzija 5.2.1.27831. Fotografiranje semen orhidej je še posebej zahtevno, saj gre za najmanjša semena nasploh, ki so s prostim očesom videti kot prah in jih lahko s prenatrpnimi premiki hitro odpihnejo stran. Pri fotografiranju teh semen je tako potrebno veliko previdnosti in tudi potrpljenja, ki pa se nam na koncu obrestuje, saj dobimo vpogled v neznan mikroskopski svet, ki nam prikaže prav zanimive strukture. Semena orhidej so pogosto videti kot kakšni bonboni v ovoju.

MATEJA GRAŠIČ

Sem magistrica ekologije in biodiverzitete ter doktorica bioznanosti s področja ekologije rastlin. Hkrati sem tudi diplomirana klasična pevka, letos pa zaključujem še magistrski študij klasičnega petja. Poleg botanike in glasbe, s katerima se ukvarjam profesionalno, me že več kot pol življenja zanima tudi fotografija, ki se ji v svojem prostem času zelo rada posvečam. Ko sem v okviru zaposlitve na projektu LIFE FOR SEEDS postala zadolžena za fotografiranje rastlin in semen oziroma plodov za atlas, sem bila zelo navdušena, saj sem lahko tako svoj hobi združila s službo. Tekom petletnega projekta LIFE FOR SEEDS sem pridobila ogromno izkušenj s fotografiranjem rastlin, ki jih bom z veseljem uporabljala tudi v bodoče.

foto: Aleksander Kozina

NA STIKU GOZDA IN TRAVIŠČ

// Luka Poljanec

SKALNI PLEZALČEK
(*Tichodroma muraria*)

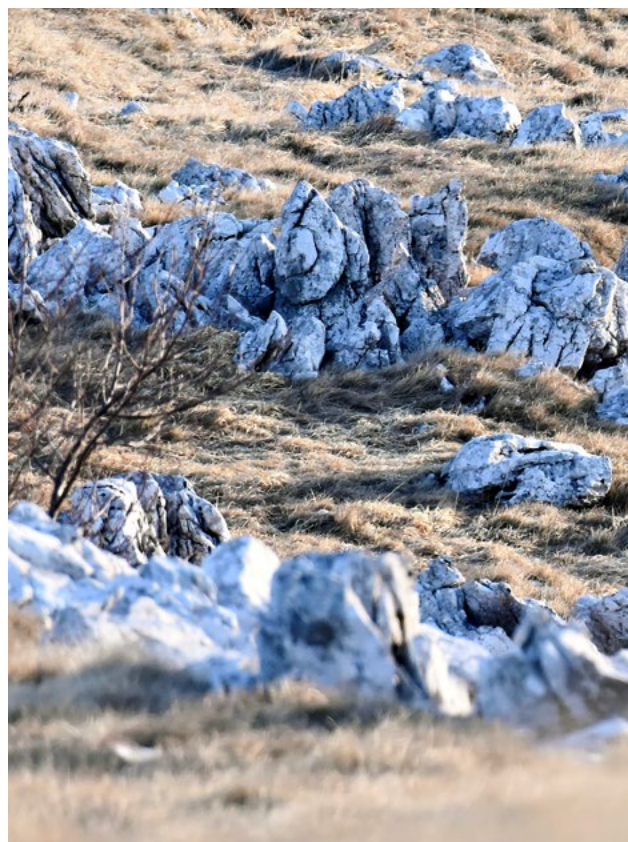
foto: Luka Poljanec

Prav nenavadno žarko je svetil mesec tisto noč, ko sem se ugnezdil ob trebuhu velikanske skale sredi travnatega grebena. In čeprav sem krmežljave oči pridno tiščal v temine spalnega žaklja, so me mesečni žarki vedno znova našli in me nežno pobožali po nosu, da se je zdelo kakor prijazno vabilo na ogled nočne pokrajine, z njih spretnimi prsti okrašene, z njih lastnim srebrom obsute.

Natanko sredi noči, ko je mesec žarel najsvetleje, zopet odprem zaspane oči in jih od presenečenja na debelo izbuljim, kajti kraj mojega ubornega loža stoji nepremično obilen lisjak in me gleda zabodeno, nekoliko neprišteveno. Ustrašil sem se čudnega pogleda njegovega in polglasno zaklical Materi Božji na pomaganje, pa se lisjak sunkovito zaobrne in jo proč odkuri, da je šumela trava kakor kačji glas.

Misli na nenavadno korajžo lisjakovo navkljub, ki je bila prav gotovo spočeta zaradi krajca kuhane klobase v mojem oprtniku, sem kmalu zaspal in kakor polh v duplu predel še lep čas, dokler ni zažgolel širni nebes v veseli pesmi škrjancev. Zdelo se je, kakor da drobnim pticam njih lastna žvrgoleča pesem poganja drobne peruti, da odfrlijo v silne višave in za njimi ostane le napev, tisoč kitic združenih v utripajočo pesem rane pomladi.

Prešerno utripajoče je s krasa priletel skalni plezalček in se vzpenjal skakljajoče po skalnih gmotah, razmetanih prek travnate pokrajine. Na največji izmed njih sem tudi sam posedal dobršen del jutra, naposled pa sem jo prek planjave mahnil proti zavetju gozda. Sila mirno vzdušje je vladalo tistega dne med drevjem, kajti jutranji ptičji žuboriž je potihnil. Dopoldansko sonce je skozi gole krošnje zlahka prodrlo med debela in svetloba je, odbijajoč se

od gladkega lubja, ustvarjala privid tisočerih zrcal. Skozi spokoj sem se kmalu prismukal na presvetljen greben, postavljen med dve globači, porasel s pritlikavim bukovjem. Prispevši do škrapljavega zidu sem se previdno ozrl na gorke prisoje in ugledal množico čokatih teles, raztresenih med drevjem. Še preden bi utegnil z gotovostjo zatrditi, da gre za speče prasice, se je veter meni v škodo zaobrnil in celotna čreda je bila v trenutku razporejena v krulečo ravno kolono, ki je glasno godrnjaje zapustila greben, da je zapuščena tišina še glasneje zazvenela.

Po svinjskem zgledu sem tudi sam pomislil na počitek in zakorakal proti travnati pleši. Na gorki travi sem se prav po kačje namestil ob skalnat kup, pa me predrami zvonko krehetanje žerjavov, prvih selivcev. Dolgo časa sem napenjal oči in z dvogledom prečesaval modrino, da sem jih uzrl, tako visoko jih je nesel topel veter, nad širjavo morja spočet. Hitro so prešli gozde in gotovo so kaj kmalu onkraj barja ugledali belo Ljubljano ter kasneje stari Ptuj in silno toplo mi je bilo pri srcu ob tej misli, da sem kar ležal tam na travnem vrhu, kjer me je upijanjenega od gorkote našlo popoldne.

Prebujen pogled sem usmeril na obsežna travnata pobočja, obdana z visokimi gozdnatimi hrbti, kamor se je uprlo padajoče sonce. Gozdni rob me je vodil tja in nadvse živahno je postajalo v bukovju, tem bolj se je krogla spuščala proti gričem v dalji. Skozi stebrišče mogočnih bukovih sušic je zajadrala temna kozača, čreda starih jelenov je v galopu presekala pobočje in veverice so uganjale silen trušč gori v jelkah. Sence dreves so se razpotegnile prav do obzorja, ko sem dosegel enega izmed vrhov, kjer

zopet na vrh. S kukalom sem si pozorneje ogledal kraj, kjer sta morala nekakšen strah uzreti in kaj ugledam – v travi je veseljačil volčji par!

Nadvse razposajeno sta se ponašala, se valjala po travi ter uganjala razne hudomušnosti, ki so kmalu privedle do trenutka paritve. Šele tedaj sem se zopet ozrl prek pokrajine in na vrhu tistega kuclja ugledal tretjega volka, ki je zvesto stražil dogajanje in dajal močan vtis, da v njegovi bližini kakršnakoli koza nikakor ne bi ostala cela. Po končanem parjenju sta si volka na pobočju izmenjala še nekaj prikupnih ljubeznivosti in se zleknila v travo, kjer sta prav sladko zaspala, in čudovito lep prizor je bil to.

Čuvar je nepremično bdel vrh kuclja, spokoj večera je zazvenel zopet v prijaznem krivku žerjavov, ki so prek širnega morja prileteli do gozdne gmote in se v glasnih krogih dvignili nad greben. Mrak je prilical v svoj naročaj temno kozačo, ki je tiho pristala vrh mogočnega kamna nad spečim volčjim parom, v meni pa je tiho brlel prijeten občutek resnične prostosti.

Intimni trenutek para volkov (*Canis lupus*)
foto: Luka Poljanec

trčijo divji pašniki ob gorsko gmajno, kjer se odpre pogled na srebrno morje, blesteče se med temnimi otoki.

Nekaj sem krivoritil po skalnatih skladih vrh vzpetine in pri večernem smuku iznenadil mlada jelena, ki pa se nista skrila onkraj v gozdu, temveč sta drncaje odskakljala v smeri morja. Ko sta dospela na vrh travnatega kuclja, sta se nekoliko razgledala prek širjave in se spustila proti grmovnatemu jeziku, a obrnila sta se prav na hitro in jo podurhala

GLASUJTE ZA PODOBE PTIC NA NOVIH EVRSKIH BANKOVCIH!

Evropska centralna banka pripravlja prenovo evrskih bankovcev. Pred dvema letoma ste s svojimi glasovi pomagali, da so se ptice uvrstile med najbolj priljubljene motive. Danes smo še korak bližje temu, da postanejo del vsakdanjih bankovcev, ki jih nosimo v denarnicah.

Odločitev še ni dokončna – poskenirajte QR kodo in oddajte glas za svoj najljubši motiv izmed predlogov s pticami.

Na povezavi, ki se bo odprla, lahko za lažje razumevanje v zgornjem desnem kotu jezik nastavite na slovenščino.

Tudi v zadnjih letih projekta LIFE FOR SEEDS je botanična ekipa podrobno prečesala marsikateri kotiček Slovenije, ob tem pa našla kar nekaj zanimivih in redkih rastlinskih vrst. Nekaj izmed njih je v fotografijah predstavljenih v tem prispevku.

Sibirska perunika (*Iris sibirica*),
Cerkniško jezero

foto: **Jošt Stergaršek**

Dišči luk (*Allium suaveolens*), Cerkniško jezero

foto: **Primož Žížek**

Močvirski meček
(*Gladiolus palustris*),
Banjšice

foto: **Mateja Grašič**

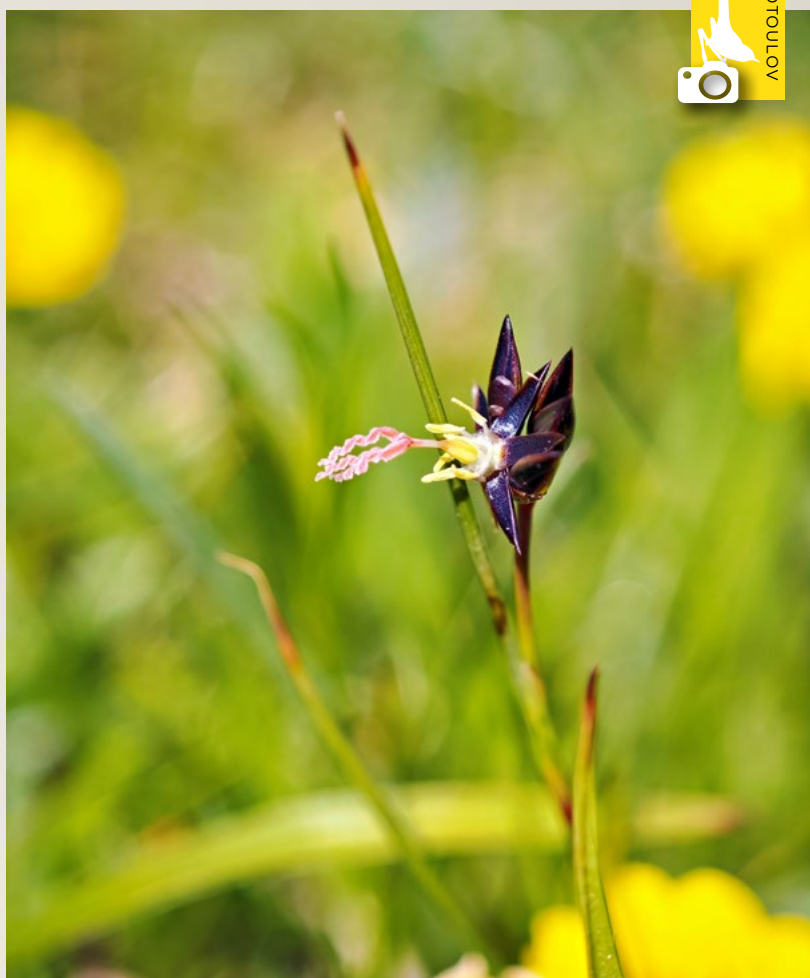

Alpska možina
(*Eryngium alpinum*),
Porezen

foto: **Polona Božič**

Enolistna plevka (*Malaxis monophyllos*),
Triglavski narodni park
foto: **Staš Miljuš**

Jacquinovo ločje (*Juncus jacquinii*), Mangartsko sedlo
foto: **Blaž Blažič**

Hladnikov grintavec (*Scabiosa hladnikiana*),
Polhograjsko hribovje
foto: **Mateja Grašič**

Rdeča murka
(*Nigritella miniata*),
Karavanke
foto: **Staš Miljuš**

Kukavičji jetičnik (*Veronica orchidea*), Šalovski breg, Goričko
foto: **Katarina Denac**

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

// Dejan Bordjan

Topli spomladanski dnevi omogočajo dobro termiko, ki jo ujede s pridom izkoriščajo. Med skrbnim opazovanjem tako pogosto naletimo na ujede, ki pa zaradi spleta okoliščin ostanejo nedoločene. Tokratni skrivnostni fotografiji nas spomnita, da se lahko v zraku znajde marsikaj, in da nas lahko opazovani znaki hitro zavedejo.

Na prvi fotografiji ① imamo temno ujedo z dolgim plazilcem, ki še najbolj spominja na kačo. Kaj drugega na hitro ne vidimo, zato lahko to vzamemo za najpomembnejši podatek pri opazovanju. V Sloveniji se s kačami redno hrani kačar. Ta je prav tako od zgoraj rjav in pogosto leti s spuščeno kačo. Če bi določanje vrste s tem zaključili, bi naredili napako. Na fotografiji je vidnih dovolj značilnosti, na podlagi katerih lahko zanesljivo zaključimo, da ne gre za kačarja. Najlažje razviden znak so proge na repu.

VABLJENI, DA SE PREIZKUSITE V NOVI DOLOČEVALSKI ZAGONETKI!

enostavnejša

zahtevnejša

①

②

Kačar ima malo debelejših prog, ujeda na fotografiji pa veliko tankih z močnejšo končno progo. Čeprav je na fotografijah velikost težje razbrati, je iz razmerja med repom, perutmi in telesom razvidno, da ne gre za večjo ujedo. Ob tem velja opozoriti, da je kačar od zgoraj le redko pretežno enotno rjav. Če upoštevamo manjšo velikost ptice, lahko izločimo večino orlov, zaradi enotne rjave barve lunje, zaradi oblike repa pa škarnike. Podobne barve in velikosti so: mali orel, ki se kaže kot temna oblika in ima med drugim belo trtico, ter sršenar in mlad kragulj, ki imata prav tako manj debelejših prog na repu ter pogosto opazne proge na perutih. Tako nam ostane naša najpogostejša ujeda, kanja. Čeprav to za določanje ni ključno, plen na fotografiji ni kača, pač pa slepec, ki se pogosto znajde na jedilniku kanj.

Na drugi fotografiji ② vidimo srednje veliko ptico v zelo slabi svetlobi. Dolge peruti ter bolj ali manj oglat rep spominjajo na ujedo. Pri tem nas lahko nekoliko zmoti zelo velika glava, ki je pri ujedah nismo vajeni. Tako veliko glavo na kratkem in neočiten vratu najdemo samo pri sovah. S tem smo že v prvem koraku močno zožili nabor možnih vrst. Pri nas se bolj ali manj redno pojavlja deset vrst sov.

foto: Dejan Bordjan

foto: Dejan Bordjan

Na hitro lahko izločimo štiri manjše vrste, malega in velikega skovika, ter oba čuka. Za nadaljnjo pomoč imamo še dva znaka. Eden je dobro, drugi pa malo težje viden. Prvi znak je oblika peruti. Ptica na fotografiji ima dolge peruti z zapestjem nekje na polovici dolžine. Perut se zoži proti konici. Take peruti so značilne za ptice, ki se gibljejo v odprti krajini in so vajene letov na dolge razdalje. Naši gozdni sovi imata široke in relativno kratke peruti, ki s široko konico in enakomerno širino omogočajo dobro manevriranje v zaprti gozdni krajini. S tem lahko izločimo lesno sovo in kozačo. Velika uharica ima sicer ožje peruti, a še vedno krajše kot ptica na fotografiji. Tako nam ostanejo še tri vrste odprte krajine. Za ločevanje pegaste sove ter male in močvirske uharice pa lahko uporabimo drug, manj očiten znak. Na fotografiji je leva perut od zapestja dalje nekoliko osvetljena, pri čemer lahko opazimo temno konico peruti. Temna lisa zajema skoraj celotna zunanja primarna letalna peresa. Pegasta sova ima celotno perut od spodaj bolj ali manj enotno svetlo, pri mali uharici pa je temen vzorec na primarnih letalnih peresih neizrazit in manj opazen. Tako nam ostane močvirska uharica, ki je tudi pravilna določitev.

Včlani se

v Društvo za opazovanje in
proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS)

Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4 × letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2,
1000 Ljubljana,
GSM: 041 712 796 (pisarna)

dopps@dopps.si
www.ptice.si

foto: Jure Novak

Nove okrepitve DOPPS-ove ekipe

//Besedilo: Tilen Basle, foto: zasebni arhivi, Tilen Basle

Društveno profesionalno ekipo smo v letošnjem letu okrepili s kar sedmimi novimi sodelavkami in sodelavci. V januarju sta se nam pridružili **Sabina Povhe**, magistrica biologije in ekologije z naravovarstvom, ter **Dhyan Anaja Banič**, magistrica varstva narave. Sabina je naša dolgoletna članica in prostovoljka, ki jo poleg ptic posebej zanima še botanika. S svojim znanjem in izkušnjami, ki jih je nabrala v privatnem sektorju, bo vodila administracijo kohezijskih projektov ŽivoLjuB, Natura Mura-Drava in ZaKras2. Zaradi velike želje po novih znanjih jo boste zagotovo srečali tudi na kakšnem terenu ali drugem dogodku. Anaja je okrepila ekipo na projektu LIFE2RIVERS, kjer je prevzela naloge organizacije, izobraževanja, komunikacije in priprave strokovnih vsebin. Anaja je strastna plezalka in trenerka športnega plezanja, svoje strokovne izkušnje pa je okrepila z delom v šolstvu in sodelovanjem na številnih mednarodnih projektih.

V februarju se nam je pridružil **Mitja Denac**, magister ekologije in biodiverzitete. Mitja je dolgoletni član in prostovoljec, ki ste ga najbrž spoznali po obsežnem terenskem delu in številnih objavah zanimivih opazovanj, saj je izvrsten ornitolog. Vse od leta 2018 je tudi predsednik Nacionalne komisije za redkosti. Na društvu je s februarjem prevzel urednikovanje revije *Acrocephalus*.

V marcu se nam je pridružila mlada **Živa Bombek**, magistrica varstva narave. Živa že desetletje organizira prenašanje dvoživk čez nevarno cesto blizu Ptuja, letos pa jo je v naše vrste potegnila ljubezen do pribe. Če je ne boste srečali na njivah Dravsko-Ptujskega polja, pa zagotovo v Naravnem rezervatu Ormoške lagune ali ob Račkih ribnikih.

V maju smo okrepili ekipo kohezijskega projekta ŽivoLjuB. Pridružila se nam je **Sabina Vrečko**, magistrica mikrobiologije. Sabina je laboratorij zamenjala za mokrotan travnik in se odlično spoprijela s projektnimi nalogami, kot so popisi ciljnih vrst ptic, ukrepi za obnovo habitatov in specifičnih struktur, analiza podatkov in različne aktivnosti v Naravnem rezervatu Iški morost.

Rok Lobnik je bil tisti, ki je v naše vrste stopil junija, vsaj profesionalno, sicer pa je že dolgoletni prostovoljec društva in odličen poznavalec ptic. Društveno delo je okrepil na področju terenskega dela, posebej pa se bo posvečal delu s člani in prostovoljci.

V juliju smo se razveselili **Majde Dodevske**, univerzitetne diplomirane novinark. Majda je prevzela urednikovanje revije *Svet ptic*, s svojimi večletnimi novinarskimi in marketinškimi izkušnjami pa bo hkrati okrepila delo na področju komunikacije z javnostjo in člani. Številne vrstice, ki jih bomo v prihodnje prebirali v reviji *Svet ptic*, kot tudi na spletni strani ali socialnih medijih, bodo odslej nastajale izpod njenih prstov.

Vsem novim sodelavkam in sodelavcem želim veliko uspeha, motivacije in dobre volje, hkrati pa sem vesel, da ste okrepili naše vrste za skupno premagovanje izzivov varstva ptic in njihovih habitatov.

Sabina Povhe

Dhyan Anaja Banič

Mitja Denac

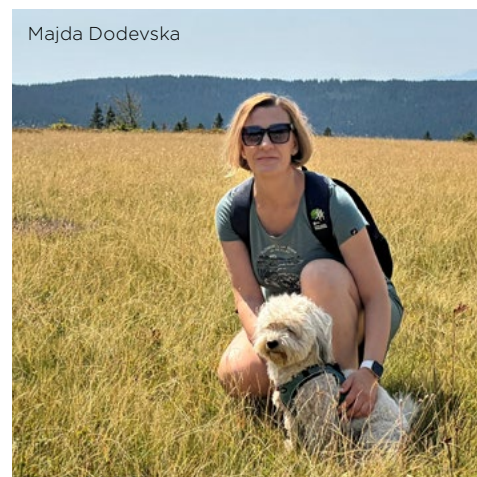
Živa Bombek

Sabina Vrečko

Rok Lobnik

Majda Dodevska

Zanimiva opazovanja ptic Škocjanskega zatoka

// besedilo: Sara Cernich, foto: Davide Scridel

Novo leto se je v Škocjanskem zatoku začelo zelo vzpodbudno, saj je po kar šestih zimah odsotnosti pri nas spet prezimovala bobnarica (*Botaurus stellaris*). V zadnjih letih smo jo sicer redno opazali, ampak le na selitvi. Za »barvo« je v zimskih mesecih poskrbelata kar sedemnajstih tatarskih žvižgavk (*Netta rufina*), ki velja za največjo zabeleženo jato te vrste v zgodovini rezervata. Dvakrat je bil v zimskem času zabeležen tudi mlad plamenec (*Phoenicopterus roseus*), ki se pri nas kljub naraščajoči populaciji v bližnjih obalnih mokriščih znajde bolj redko. Večkrat so bili v zimskih mesecih

zabeleženi tudi sivi (*Larus canus*) in črn morski galeb (*Larus cachinnans*), sibirski vrbji kovaček (*Phylloscopus collybita tristis*), plašica (*Remiz pendulinus*) in pukleži (*Lyminocryptes minimus*: do 3 os.). Zanimiva opazovanja so si seveda sledila tudi med pomladansko selitvijo. Največ navdušenja je požela rjava komatna tekica (*Glareola pratincola*), ki velja za redko obiskovalko rezervata, saj se je doslej pojavila le petkrat. Mokro pomladansko jutro je hrabre ornitologe nagradilo s kratkim, a očarljivim opažanjem odraslega ribjega orla (*Pandion haliaetus*). Vrsta se sicer v zadnjih letih redno pojavlja na selitvi, vendar je v pomladanskem obdobju veliko redkejša kot jeseni. Omeniti velja še nekaj zanimivih vrst, ki so nas obiskale med pomladansko selitvijo: kaspjska čigra (*Hydroprogne caspia*: 1 os.), črnonoga čigra (*Gelochelidon nilotica*: 2 os.), školjkarica (*Haematopus ostralegus*: do 2 os.), mali škurh (*Numenius phaeopus*), plevica (*Plegadis falcinellus*), mali galeb (*Hydrocoloeus minutus*), črnorepi kljunač (*Limosa limosa*) ter črna in belolična čigra (*Chlidonias niger*, *C. hybrida*).

Gnezditvena sezona nas že nekaj let razvaja z novimi gnezdilkami in tudi letošnja ni bila izjema. Na seznam gnezdilk Škocjanskega zatoka smo letos dodali rečnega galeba (*Chroicocephalus ridibundus*), ki je s štirimi pari gnezdil v brakični laguni, v družbi številnih drugih kolonijskih vrst. Dobro gre tudi koloniji pritlikavih kormoranov (*Microcarbo pygmeus*) z vsaj tridesetimi preštetimi gnezdi. Spet smo opazili tudi speljano družino race žličarice (*Spatula clypeata*), z desetimi mladiči in samico konopnice (*Mareca strepera*) s tremi mladiči, kar nakazuje na dejstvo, da vrsti verjetno redno gnezditva v rezervatu. Ker je gnezditvena sezona še v teku, vam bomo o natančnejših ocenah drugih gnezdilk poročali v naslednjih številkih revije.

Kačar – med vetrom in kamnom

// besedilo: Domen Stanič

Zadnji dve leti smo se v sklopu projekta Kras4us posvetili poglobljenemu spremljanju kačarja (*Circaetus gallicus*) na Krasu. Zakaj smo izbrali ravno to vrsto? Kačar je ena izmed kvalifikacijskih vrst območja Natura 2000 Kras, kjer gnezdi pomemben delež slovenske populacije te redke ujede. Doslej kačarju nismo posvečali veliko pozornosti, zato je bila vrsta pri nas slabo raziskana. Kačar za preživetje potrebuje tako odprte površine, kjer lovi svoj plen, kot tudi mirne gozdne sestoje, kjer gnezdi. Na Krasu vrsto ogrožata dva nasprotujoča si dejavnika: zaraščanje odprtih površin in izguba gozdnih sestojev (zaradi gozdnih požarov ali sečnje), kjer gnezdi. Da bi učinkoviteje naslovili ti dve grožnji, je bilo v prvi vrsti treba pridobiti znanje o tem, kje se vrsta najraje zadržuje. Tako smo popisali vsa glavna gnezdišča in prehranjevališča vrste na Krasu. Šele s poznavanjem lokacij gnezdišč lahko v prihodnje preprečimo neprimerne posege na teh območjih, npr. sečnjo v gnezditveni sezoni ali celo uničenje sestojev z gnezdi. S poznavanjem ključnih prehranjevališč kačarja na Krasu pa bo mogoče usmerjati prihodnje naravovarstvene napore na tem območju. V projektu Kras4us smo kačarja zaradi njegove ekologije in vloge v ekosistemu (gre za plenilca na vrhu prehranjevalne verige) prepoznali kot karizmatično vrsto, ki jo želimo približati ljudem. V ta namen smo pripravili kratek film, ki je bil premierno predvajan 12. junija 2026 na zaključnem dogodku projekta Kras4us v Parku Škocjanske jame. Sedaj je posnetek na voljo za ogled na našem YouTube kanalu. Ogledate si ga lahko prek priložene QR kode ali na naslovu: <https://www.youtube.com/watch?v=PqdUQjwTxx8>.

Film *Kačar – med vetrom in kamnom* je nastal v sklopu projekta Kras4us (Priložnosti za ohranjanje biodiverzitete in identitete Krasa), ki ga sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Interreg
Italia-Slovenija
Kras4us

Co-finanziato
dall'Unione europea
Sviluppato con
l'aiuto della
Regione della
Friuli Venezia Giulia

Začeli smo s projektom ŽivoLjuB – Izboljšanje stanja izbranih vrst in habitatnih tipov na Ljubljanskem barju

//Besedilo: Polona Božič, foto: Blaž Blažič

Z decembrom 2025 smo začeli izvajati projekt ŽivoLjuB – Izboljšanje stanja izbranih vrst in habitatnih tipov na Ljubljanskem barju. Gre za štiriletni kohezijski projekt, s katerim bomo izpolnjevali cilje vzpostavljanja in ohranjanja ugodnega stanja populacij 14 ciljnih vrst ter 4 habitatnih tipov na območju Ljubljanskega barja; to so vrste Loeselova grezovka, veliki pupek, navadni koščak, hribski urh, barjanski okarček, strašniččin mravljiščar, travniški postavnež, vidra, kobiličar, kosec, prepelica, priba, repaljščica in veliki skovik ter habitatni tipi naravna evtrofna jezera z vodno vegetacijo zvez *Magnopotamion* ali *Hydrocharition*, travniki s prevladujočo stožko (*Molinia spp.*), nižinski ekstenzivno gojeni travniki in bazična nizka barja.

V zadnjih letih so se zaradi različnih človeških dejavnikov habitatni teh vrst površinsko skrčili in se znašli v neugodnem stanju. Posledično so vrste, ki so vezane na te habitatne tipe, postale še bolj ogrožene. Nekatere vrste so postale kritično ogrožene in so njihove populacije tik pred izumrtjem. Z izvajanjem projekta ŽivoLjuB bomo izpolnjevali cilje vzpostavljanja in ohranjanja ugodnega stanja za te ciljne vrste ter habitatne tipe. Projekt bo vključeval odkup naravovarstveno pomembnih zemljišč na Ljubljanskem barju, kjer se bodo izvajali ukrepi za izboljšanje in obnovo habitatov ter populacij ciljnih vrst. Glavni ukrepi

bodo prilagojena košnja, odstranjevanje invazivnih in lesnih vrst, vzpostavljanje novih habitatov za travniške vrste ptic in metuljev ter obnova vodnih habitatov. S pomočjo ex-situ gojenja bomo povečali populacijo ogroženega metulja barjanskega okarčka na Ljubljanskem barju. V okviru projekta bomo obnovili Koščevo učno pot v Naravnem rezervatu Iški morost ter nadgradili obstoječo Učno pot med jelšami.

Projekt izvajamo v partnerstvu z Javnim zavodom Krajinski park Ljubljansko barje (prijavitelj in vodilni partner) ter Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije. Projekt se bo izvajal na skupno skoraj 300 hektarih Ljubljanskega barja, DOPPS pa bo vključen predvsem v varstvene cilje, ki so povezani z izboljšanjem stanja habitatnih tipov ter populacij ciljnih vrst ptic.

Projekt je sofinanciran s strani Evropske unije in se izvaja v okviru Programa evropske kohezijske politike v obdobju 2021–2027.

Prvo leto projekta EIP Grunt

//Besedilo: Tina Rojko, foto: Tina Rojko, Blaž Blažič

V preteklem letu smo pričeli z izvajanjem še enega projekta, ki je namenjen varstvu biodiverzitete v kmetijski krajini. To je projekt »Razvoj celovitega svetovanja za krepitev biotske pestrosti na kmetijah« oziroma krajše EIP Grunt, znotraj katerega se osredotočamo na razvoj prilagojenih, naravi prijaznih kmetijskih praks in celovito svetovalno podporo kmetijskim gospodarstvom, z namenom krepitve biotske pestrosti na kmetijah.

Pristop bomo praktično preizkusili na osmih partnerskih kmetijskih gospodarstvih iz vzhodne Slovenije, kjer bomo izvedli nabor naravovarstvenih ukrepov in kmetijskih praks za izboljšanje stanja ciljnih travniških habitatnih tipov Natura 2000 ter ciljnih vrst metuljev, ptic, dvoživk, plazilcev in netopirjev. Pripravili bomo modelne kalkulacije za izbrane naravovarstvene prakse, okrepijo usposobljenost svetovalcev za izvedbo svetovanja ter nadgradili spletno stran Kmetovati z naravo. Na podlagi rezultatov bomo pripravili predlog novega stroškovno učinkovitega ukrepa Skupne kmetijske politike na področju naravovarstvenega svetovanja. Projekt je financiran v okviru intervencije IRP31 Podpora za projekte EIP iz Strateškega načrta Skupne kmetijske politike 2023–2027.

Sofinancira
Evropska unija

SKUPNA
KMETIJSKA
POLITIKA

Prve aktivnosti projekta ŽivoLjub

//Besedilo in foto: Polona Božič

Z začetkom toplejšega dela leta so se začele tudi prve terenske aktivnosti projekta ŽivoLjub. V okviru varstvenega cilja Izboljšanje stanja vrste veliki skovik smo začeli s postavitvijo gnezdilnic za to našo edino sovo selivko. Veliki skovik najraje gnezdi v duplih starih dreves visokodebelnih sadovnjakov, mejicah in gozdnih otokih. Ker pa se ti elementi krajine, še posebej stara sadna drevesa, ki so za vrsto najprimernejše gnezditveno mesto, pojavljajo v zelo majhnem obsegu, so takšna dupla izredno redka. Zato smo v okviru projekta ŽivoLjub na območju Ljubljanskega barja pomanjkanje dupel nadomestili z vzpostavitvijo mreže 60 gnezdilnic.

Uporabljene gnezdilnice so sestavljene iz mešanice lesa in betona, zaradi česar so v primerjavi s klasičnimi lesenimi gnezdilnicami odpornejše proti vremenskim vplivom in posledično veliko obstojnejše. Njihova življenjska doba znaša več kot 15 let, za vzdrževanje pa so enostavne in bistveno cenejše. Gnezdilnice smo nameščali v maju 2026, pred samo postavitvijo pa smo pridobili soglasja

lastnikov oz. upravljavcev zemljišč z ustreznimi krajinskimi strukturami.

Varstveni ornitologi in zainteresirani prostovoljci bomo z neinvazivno metodo vsako leto z največ dvema obiskoma gnezdilnice preverjali njihovo zasedenost. Preverili bomo, če so v njej prisotna jajca, mladiči ali ostanki gnezda in vsebino gnezdilnice dokumentirali s fotografijo. Po koncu gnezditvene sezone in po odhodu velikih skovikov na prezimovališča v Afriki bomo gnezdilnice ponovno pregledali in tudi očistili.

Upamo, da bodo gnezdilnice pripomogle k uspešnejšemu gnezdenju in posledičnemu povečanju populacije velikega skovika na območju Ljubljanskega barja!

živoljub

I FEEL SLOVENIA

Sofinancira
Evropska unija

Šest slovenskih strokovnjakov uspešno zaključilo drugo stopnjo Wildlife Crime Academy

// besedilo: Urša Očko, foto: Luka Bregar

Usposabljanje druge stopnje na Wildlife Crime Academy v Španiji je v juniju uspešno zaključilo še šest članov slovenske ekipe. V Baezi, mestu, obdanem z neskončnimi oljčnimi nasadi, so udeleženci poglobili svoje znanje s področja odkrivanja, preiskovanja in pregona nezakonitih dejanj nad prostoživečimi živalmi. V okviru praktičnega izpita so se soočili z različnimi simuliranimi kraji zločina, kjer so bili prisotni tudi osumljenci (igralci), ki jim naloge niso prav nič olajšali. S pomočjo pridobljenega znanja in svojih veščin so morali identificirati storilce kaznivih dejanj – in naloge opravili z odliko. Skupaj s štirimi udeleženci, ki so usposabljanje opravili že v letu 2025, jih čaka še zadnja, tretja, stopnja usposabljanja, ki bo potekala novembra. Tako bomo Slovenci pridobili deset strokovnjakov s poglobljenim znanjem o kriminalu nad prostoživečimi živalmi. Ti bodo znanje in izkušnje, pridobljene na Wildlife Crime Academy, delili z drugimi strokovnjaki organizacij v Sloveniji, ki imajo ključno vlogo pri zaznavi in pregonu tovrstnih kaznivih dejanj.

Sofinancira
Evropska unija

Zanimiva opazovanja ptic v Naravnem rezervatu Ormoške lagune

// Besedilo in fotografija: Luka Božič

Po izrazito hladnem januarju, ko so bili bazeni v celoti zaledeneli in večinoma brez ptic, so se vodne ptice z nekoliko večjim številom vrst in osebkov začele pojavljati sredi februarja. Vse do konca aprila se je nato tukaj zadrževalo 400–500 osebkov, v maju pa med 200 in 300 osebkov. Pozimi in v začetku pomladi smo zabeležili več opazovanj bobnarice (*Botaurus stellaris*), ki je bila kasneje opazovana še enkrat konec aprila in v drugi polovici maja, vendar brez petja ali drugih okoliščin, ki bi nakazovale morebitno gnezdenje. Tako kot zadnjih nekaj zim so se v večjih in globljih bazenih vse do začetka marca redno pojavljali mali žagarji (*Mergellus albellus*) (do 10 os.). Števila rac plovk so bila v splošnem manjša kot v zadnjih nekaj letih, kljub temu pa smo konec februarja pri konopnici (*Mareca strepera*) s preštetimi 269 osebki zabeležili največje število doslej. Omeniti velja tudi prenočevanje 36 žerjavov (*Grus grus*) v bazenu 5. Kljub številčnemu preletu v času selitve se jate te vrste v Ormoških lagunah le redko ustavljajo. V marcu je bilo v posamezni dekad zabeleženih 26–27 vrst vodnih ptic, medtem ko je v aprilu in prvih dveh dekadah maja to število vselej občutno preseglo 30 vrst, v aprilu pa dvakrat celo 40 vrst. Petinštirideset vrst v začetku aprila je doslej največ zabeleženih v posamezni dekad v okviru monitoringa Ormoških lagun. Letošnja spomladanska selitev pobreznikov je bila po številu osebkov najboljša vse od časov obratovanja tovarne sladkorja oz. prvih let takoj po njenem zaprtju. Začela se je v marcu, ko sta po številu osebkov izstopala kozica (*Gallinago gallinago*) (do 108 os.) in pikasti martinec (*Tringa ochropus*) (do 54 os.). Oboje sta največji zabeleženi števili doslej. Skupaj se je v tem mesecu v bazenu 5 zadrževalo 100–230 pobreznikov (7–10 vrst). V aprilu se je to število povečalo na 290–430 osebkov, število

vrst pa na 15–17. Ves mesec je bila najštevilčnejša vrsta togotnik (*Calidris pugnax*), ki je z 239 osebki v enem dnevu dosegla največje število v času od ustanovitve rezervata. Največje število doslej pa smo v aprilu zabeležili pri črnorepem kljunaču (*Limosa limosa*) z opazovanjem kompaktne jate 24 osebkov. Od redkejših vrst smo opazovali jezerskega martinca (*Tringa stagnatilis*), sabljarko (*Recurvirostra avosetta*) in školjkarico (*Haematopus ostralegus*), za katero je to šele četrti podatek iz Ormoških lagun. Več opazovanj pukleža (*Lymnocyptes minimus*) (1–2 os.) iz različnih obdobj aprila nakazuje redno zadrževanje vrste na delu bazena 5 s prepletom blatnih polojev in šasja v tem mesecu. Vsakodnevna opazovanja teritorialno razporejenih osebkov rdečenogega martinca (*Tringa totanus*) v aprilu in maju so nakazovala gnezdenje vrste v bazenu 5, kar pa na koncu ni bilo potrjeno oz. morebitno gnezdenje ni bilo uspešno. Kljub temu pa smo se v pozni pomladi v Ormoških lagunah razveselili dveh novih gnezdilk – črnega škarnika (*Milvus migrans*) in smrdokavre (*Upupa epops*).

V Naravnem rezervatu Ormoške lagune iščemo prostovoljce

// Besedilo: Rok Lobnik, foto: Maja Botolin Vaupotič

V Naravnem rezervatu Ormoške lagune iščemo prostovoljce za vodenje skupin. Delo je odlična priložnost za pridobitev izkušenj iz področja ekologije in varstva narave ter komunikacije in tako nudi reference celo na področju turizma. Prostovoljci boste pripomogli k ozaveščanju in popularizaciji varstva narave v tem prečudovitem kotičku Slovenije z bogato zgodovino, kjer so meje med industrijo in naravovarstvom že povsem zabrisane.

Zainteresirane vabimo v Ormoške lagune na tridnevno izobraževanje, in sicer 10., 11. in 18. oktobra ob 9:00 dopoldan. Izobraževanje bo obsegalo teoretični del s predavanji ter praktično delo na terenu. Prijave zbiramo do 5. oktobra preko spodnje QR povezave, lahko pa nam tudi preprosto pišite na elektronski naslov rok.lobnik@dopps.si. Podrobnejše informacije bodo prijavljenim posredovane naknadno, za morebitna vprašanja pa se lahko obrnete tudi na 041 501 923. Upam, da se vidimo v čim večjem številu!

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
IN JAVNO UPRAVO

Projekt je financiran iz Sklada za razvoj nevladnih organizacij Ministrstva za notranje zadeve in javno upravo, v okviru Javnega razpisa za razvoj in profesionalizacijo NVO in prostovoljstva 2025.

Dan odprtih vrat v Naravnem rezervatu Ormoške lagune znova privabil številne obiskovalce

//Besedilo: Tina Rojko, Monika Podgorelec, foto: Tilen Basle

V petek, 8. maja 2026, smo obiskovalcem Naravnega rezervata Ormoške lagune ponudili pester program za vse ljubitelje narave. Dogodek je med 17. in 20. uro privabil številne družine, naravoslovce, otroke osnovnih šol in druge obiskovalce od blizu in daleč. Dan odprtih vrat v Ormoških lagunah je bil organiziran v okviru projekta LIFE FOR SEEDS (LIFE20 NAT/SI/000253). Za obiskovalce smo pripravili ustvarjalno delavnico na temo travniških rastlin, kjer so ob ustvarjanju odtisov izbranih travniških rastlin nastale čudovite knjižne kazalke, razglednice in slike. Ob tem smo obiskovalce seznanili s pomenom ohranjanja in obnove travišč ter

si ogledali semensko banko v Ormoških lagunah, ki je del največje semenske banke travniških rastlin v Sloveniji. Prikazali smo tudi delovanje električnega krtačnega stroja, nekateri najpogumnejši so ga tudi preizkusili.

Poleg travniških vsebin so obiskovalci na dnevu odprtih vrat lahko opazovali ptice skozi teleskop, spremljali prikaz obročkanja ptic pod vodstvom g. Franca Bračka ter izvedeli več o naravovarstvenem delu, ki poteka na območju Ormoških lagun.

Veliko zanimanja med obiskovalci je pritegnila tudi delavnica Bober, vidra in še kaj, ki sta jo pripravili Tatjana Gregorc in Martina

Vida iz Zavoda Zemljan, kjer so obiskovalci spoznali življenje nekaterih najzanimivejših prebivalcev mokrišč. Dogodek je potekal v sproščenem in prijetnem vzdušju ter je bil znova dokaz, da je zanimanje za Naravni rezervat Ormoške lagune ter za naravo, njeno raziskovanje in ohranjanje vedno večje.

Iskrena hvala vsem obiskovalcem, prostovoljcem in sodelujočim, ki so prispevali k uspešni izvedbi dogodka. Hkrati pa vabimo vse ljubitelje narave, da Ormoške lagune obišejo tudi samostojno v svojem prostem času.

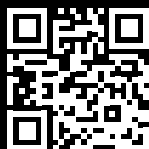
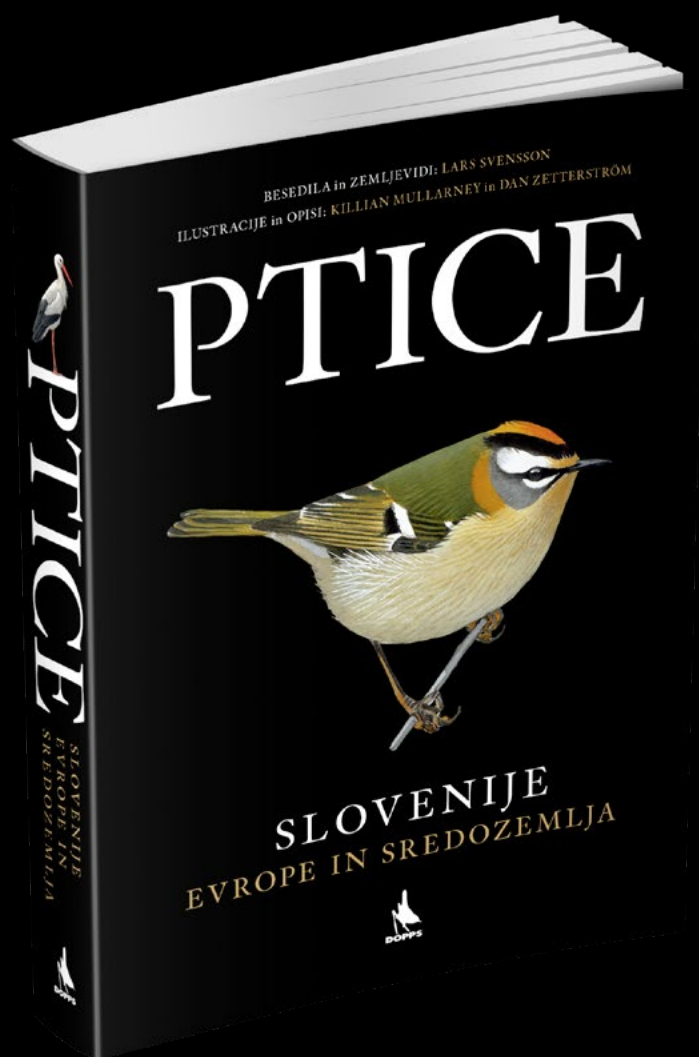
OBIŠČITE NAŠO SPLETNO TRGOVINO!

Z izdelki pokažite, da vam je mar za ptice, z nakupom pa nam jih pomagajte ohranяти. Ponudbo izdelkov si lahko ogledate na: <https://trgovina.ptice.si/>

PTICE

SLOVENIJE
EVROPE IN SREDOZEMLJA

trgovina.ptice.si

